

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége ebben az évben is átadja a „Magyarországi Zsidókért” díjat.

Az elismerésben azok a kiváló emberek részesülhetnek, akik az elmúlt időszakban sokat tettek azért, hogy a társadalmi béke, az emberek, a felekezetek közötti párbeszéd erősödjön.

A díj átadására az 5770. zsinagógai év alkalmából 2009. október 25-én, vasárnap délelőtt 10.00 órakor kerül sor a Mazsihisz Budapest, VII. kerületi Síp u. 12. II. emeleti Dísztermében.

Dr. Feldmájer Péter elnök

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

RÓNA TAMÁS RABBI

Kezdetben...

Börésit bárá Elokim – Kezdetben teremtette az Örökkévaló.¹

Úgy tanultuk nagyszüleinktől, szüleinktől, hogy minden dolog, aminek kezdete van, az egyszer véget is ér. Mózes I. könyvének első hetiszakasa különleges módon olvastatik fel zsinagógáinkban. Szimchát Tóra, a Tóra örömmünnepe alkalomával befejezzük a mózesi könyvet, s újból el is kezdjük azt olvasni.

A zsidó hagyomány tanítása szerint a tóra tanulása, átadása folyamatos. Nincsen kezdete, tehát nem lehet vége. Amikor a zsidó hagyományt megpróbáljuk elképzelni, egy kört kell látnunk, amely mindig saját magába tér vissza, s ami az idővel is dacol.

Minden korban nagy kihívás, hogy a fiatalok számára érdekessé tudjuk tenni a több évezredről átívelő tanítások sokaságát.

A Börésit szidrája a teremtés hat napját ismerteti, adja át a mi számunkra. (Ahhoz, hogy a zsidó hagyományban mindig utat találjunk, nagyon fontos, hogy alaptörvényeket ismerjünk és használjunk. Azok közül is a hitet és a racionalitást a megértés során egymással kiegészítve kell használni.) A teremtés napja valóban hat nap volt? Igen. A zsoltárok foglalkoznak azzal a fogalommal, hogy mi az ember és mi a Világ Alkotója számára az idő fogalma. Jól tudjuk, hogy a modern kori tudomány bizonyítása alapján világunk több évmilliárd alatt alakult ki. A darwini evolúció lépései párhuzamosan haladnak a teremtés hat napjának folyamatával. Am az idő mégis probléma lehet. Az Örökkévaló idejében egy másodperc az a halandók világában ezer év. Ha így kezdjük el számolni, a hat nap – ami az Örökkévaló idejével van mérve – emberi pillanatokban már hasonló számadatakat ad, mint amit a modern tudomány. S ami az elején feloldhatatlan ellentétnek látszott, mostanra feloldódott.

A Babilóniai Talmud Megila traktátusának első fejezete² egy nagyon érdekes történetet mesél el a teremtés pillanatától kezdve.

Mielőtt megismerhetnénk e történetet, tudnunk kell, hogy a Szentírást ógörögre fordítják, és így születik meg a Septuaginta, amely köré a Talmud, a zsidó Szóbeli Szentírás is tanítások láncolatát fűzi.

Nagy Sándor halála után a Ptolemaiosok uralma alá kerül az ókori zsidóság.

Demetrios, az Alexandriai Nagykönyvtár vezető könyvtárnoka azzal a kéréssel fordul Ptolemaios királyhoz, hogy a több mint félmillió tekerceset tartalmazó Nagykönyvtárnak szüksége lenne a zsidóság szent könyvére, a mózesi Öt Könyvre, s ezért ógörögre kellene fordítani azt. A király udvartartásában él egy hellenizált zsidó nemes, Aristeas, akit megkért Ptolemaios, hogy Jeruzsálembe vigye el utasítását, miszerint hozzanak 72 bölcsöt Alexandriába, a fővárosba, s ott fordítsák le a szent nyelvről, héberül a birodalom nyelvére, ógörögre a Tóra szövegét.³

Itt kapcsolódunk be a talmudi idézetbe. Így tanítja a bráját:⁴ történt Ptolemaios király uralkodásának idejében, hogy 72 bölcs érkezett a

királyhoz, s e 72 bölcslet egymástól függetlenül egy-egy házban helyezték el, úgy, hogy ne tudjanak egymással érintkezni; és nem fedte fel előttük a király, hogy miért is hívtatta őket a fővárosba. Miután elfoglalták szálláshelyeiket, egyenként felkereste őket, s ezt az utasítást adta: fordítsátok le Mózes tanítómesterek Tanát. S ekkor csoda történik – így meséli a zsidó hagyomány, így írja a Talmud –, mert az Örökkévaló minden egyes bölcsnek utat mutat, s vezeti az ő szívüket a fordításban. És bár nem kommunikálhatnak egymással, mégis a fordítás végére a 72 munka szóról szóra ugyanaz.⁵

Am történetünk itt még nem ér véget. A Septuaginta, azaz a görög fordítás 13 helyen eltér az eredeti szövegtől, s ezek közül a legelső helyen – kezdetben teremtette az Örökkévaló – megfordul a szórend: az Örökkévaló teremtette kezdetben. Vajon miért? – teszi fel a kérdést a hagyomány. Miért volt szükség e 13 változtatásra?

A válasz: azért, hogy a szöveg még egyértelműbbé váljék. Nem volt itt szó semmilyen tartalmi változtatásról, csak és kizárólag az volt a cél, hogy a hibás értelmezés minden lehetőségét kizárják.

Vizsgáljuk meg a Tóra első három szavát, azaz kezdetben teremtette az Örökkévaló. Miért fordítja meg a Talmud tanítása szerint a görög szöveg ezt a szórendet?

A hellén mitológiából jól ismerjük azt a fogalmat, hogy monolátria, amelynek jelentése, hogy van egy főisten, s körülötte kisebb istenségek uralják a teremtett világot. Ez egy átvezető lépés volt a politeizmus és a monoteizmus között. A bölcsök félték attól, hogy ha úgy kezdődne a görög szöveg: kezdetben – nehogy azt és úgy higgye és magyarázza az olvasó, hogy a kezdet az nem egy időhatározó, hanem egy isteni erő, amely „teremti” az Örökkévalót.

Érdekeség, hogy az eredeti Septuaginta szövegében ezek a változtatások mégsem következtek be, tehát szó szerint lett görögre fordítva, mégis a zsidó hagyomány úgy tanítja, hogy a görög szöveg 13 helyen más. Vajon miért tanítja ezt a Talmud? Mi a fennmaradó 12 hely a Szentírásban?

Remélem, lesz olyan hittestvérem, akinek felkeltettem az érdeklődését, s tisztelettel kérem, ezekkel a kérdésekkel bátran forduljanak hozzánk, rabbikhoz.

¹ Dr. Hertz J. H. (szerk.) Mózes Öt könyve és a Haftárak. Akadémia Kiadó és Nyomda, Budapest, 1984. 2. o.

² Ha rav Adm Stenzalcz (szerk.) Talmud Bavli. Maszchet Megila Jerusalem, 1989. 39. o. A verzo, alef misna.

³ Lásd Scheiber Sándor: A feliratoktól a felvilágosodásig. Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 1997. 45–47. o.

⁴ A Talmud két részből áll: az első a Misna, a második a Gemará. Az első rész héberül íródik, Juda ha Naszi, a polgári időszámítás szerint 220-ban, Észak-Izrael városában, Ciporiban zárja le a Misna hat rendjét, ám a későbbi korok folyamán előbukkannak olyan szövegek, amelyek a Misna korából származnak, de mégsem kerültek be a kánonba. Tehát a későbbi tudós rabbik generációja gyűjtötte össze e kor textusait, és helyezi el őket a Talmudban, mely gyűjteménynek külön nevet adnak, s ezek lesznek a bráját.
⁵ Saját fordítás alapján.

Kegyeletes megemlékezés

Szobor örökíti meg a bátor lelkész

Sztechlo Gábor evangélikus lelkész egykori gyermekmentő tevékenységére, születésének századik évfordulója kapcsán is, sokan és sok helyütt emlékeztek meg. A budavári evangélikus templom falán emléktábla hirdeti nagyságát, a XII. kerületben utca kapta nevét.

Az is közismert, hogy zsidómentő tevékenységéért 1972-ben megkapta a legmagasabb izraeli kitüntetést, az Igazak Jad Vasem-érmét, s fát ültettek emlékére. Mérhettelenül hálásak vagyunk azért, amit tett.

Személye – valamennyi korában és azóta elismert mentővel elentéiben – egyedülálló a tekintetben, hogy számára CSAK védtelen, elhagyott GYERMEK létezett, „kik voltak a szüleid?” kategória nélkül...

Vígh Tamás Kossuth-díjas szobrászművész, akinek testvére „Sztechlo-gyerek” volt, köztéri alkotással kívánt maradandót alkotni. Közös akarat, sok munka, szervezés, szakértői engedélyek, s nem utolsósorban pénz (mint például elnyert pályázatok, a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Presbitériuma által megszavazott jelentős összeg, a Táncsics Mihály Alapítvány, a Fővárosi Önkormányzat és a Nemzeti Kulturális Alap támogatása) szükségeltettek ahhoz, hogy a budapesti Deák téren szobrot avathassanak, s így a város egyik legforgalmasabb pontja egy kiváló emberalak márványba öntött másával gazdagodhasson.

Az anyag, amelyet a művész használt, Anatóliából utazott Budapestre: sötétszürke márvány, úgynevezett „black storm stone”, azaz a fekete vihar köve. Mint a kövek esetében általában, itt is fellelhető egy történet, amely érdekes módon szinte tökéletesen ráillik a gyermekmentő lelkész „ars poeticájára”, a korra, a történésekre, mindarra, amit tenni próbált, és tett is. Nincsenek véletlenek? Nincsenek.

A Magyarországi Evangélikus Egyház, a Sztechlo Gábor Alapítvány és a Csillaghegyi Evangélikus Egyház közösen invitálására érkezett meghívott vendégek (mások mellett Gyurcsány Ferenc volt miniszterelnök, Arató Gergely, az OKM államtitkára, Csepregi András, a tárca egyházi kapcsolatokért felelős titkárságának vezetője, Demszky Gábor főpolgármester és helyettese, Horváth Csaba, Puskás András alpolgármester, Mécs Imre országgyűlési

Schweitzer József és Horváth Csaba

képviselő, Weinek Leonárd zuglói polgármester, Egri Oszkár, a BZSH-Mazsihisz jogásza és Lazarovits Ernő, a külügyi vezetője), a köszöntőket mondó egyházi és világi személyiségek, valamint a templom közössége megtöltötte a Deák Téri Evangélikus Templomot.

Az ünnepi liturgiát a MEE három püspöke (egy időben egy helyen nem gyakori jelenség): Ittész János elnök-püspök, Gáncs Péter és Fabiny Tamás vezette. Igét az a Keveházi László nyugalmazott lelkész hirdette, aki a Gaudiopolis (a Sztechlo által 1945-ben már nem csak az üldözött zsidó, de a háború során árván egyedül maradt, akár csendőrtiszt apától származó gyermekek számára is alapított és 1950-ben államosított Örmváros) első választott gyermek-miniszterelnöke volt.

Elsőként Keveházi Lászlót hallhatták az egybegyűltek. Bevezetőjében utalt arra, hogy ő maga háborús bűnéért elítélt csendőri apa kálló-

dó-hajléktalan fiaként került Sztechlo „köpönyege alá”. A lelkész, „az ember az embertelenségben”, tőle sem azt kérdezte, honnan érkezett. Két évet töltött társaival az Örmvárosban. A nyugalmazott lelkész Sztechlo gondolatait, hitvallását idézte és aktualizálta: „Ami érint téged, én magamra veszem, s egy vagyok veled.” „Átérezem mások nyomorúságát, és cselekszem.” „Mindig ahhoz közeljünk, aki bajban van.”

Majd a szónok feltette a kérdést: Napjainkban, ma, kihez közelednénk? Végül a hála szavaival zárta beszédét.

Merényi Zsuzsanna tanár emlékeztetett, hogy Sztechlo Gábor születésének 100. évfordulója alkalmából jöttünk össze. Elmondta, hogy a lelkész vezetője, talán helyesebb úgy mondani: a lelke volt annak a gyermekmentő akciónak, amelyet 1944-ben eredetileg a Jó Pásztor Bizottság, a reformátusok által létrehozott szervezet kezdeményezett, és Sztechlo Gábor benne az evangélikus egyházzal nyilvánvaló lett, hogy a korabeli hatalom végrehajtójává válik a zsidókérdés „megoldásának”. A Jó Pásztor vezetőségében megérett a döntés: házat, lakást kell szerezni a megmentendő gyerekek számára. 1944 októberé és 1945 februárja között Sztechlo Gábor 32 otthonban közel kétezzer embernek, 1500 gyermeknek és 500 felnőttnek biztosított védelmet és a túlélés lehetőségét a legsötétebb üldözöttek idején.

Mit kezdett az utókor az embermentő lelkész személyével, munkájával? Merényi Zsuzsanna válasza: a külföldre került megmentett gyermekek kezdeményezésére Sztechlo megkapta az izraeli Jad Vasem-érmét. A lelkész úgy szerette az életet, hogy

(Folytatás a 6. oldalon)

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Kántorok, karnagyok, kórusok

2.

A magyar neológ zsidóság fellegvárában, a Dohány utcai zsinagógában mindig fontos helyet foglalt el a zene. A legendás nagy kántorok, Lazarus, Kwartin, Ábrahámsohn, Lineczky mellett működött a nagy karnagy, akit mindenki csak Donáth bácsinak hívott és ismert. Lineczky Bernát főkántor kiváló muzsikus volt, és szeretett vezényelni. Amikor a kántori funkciókat Ábrahámsohn végezte, tört magyarsággal gyakran így szólt a karmesterhez: *Donáth-kám, majd én!* És ilyenkor ő dirigálta a ragyogó kórust, melyben számos olyan nagy híru operaténés is működött, mint Ney Dávid és Farkas Sándor.

A későbbi években Ábrahámsohn és Lóránd főkántorok mellett a Dohányban minden idők egyik legragyogóbb zsinagógái orgonistája játszott, *Lisznai Szabó Gábor*. Vele már szakmai kapcsolatom is volt, számtalanszor kísért és oktatott, korrigált. Loránd Mártonnal való felejthetetlen együttműködés, hihetetlenül pontos, csodaszép improvizáci-

ója művészi magasságokba emelte az istentiszteletek zenei részeit. A karnagy akkoriban *Révész Sándor* volt, akinek személyéből bennem elsősorban az maradt meg, hogy egy ceruzával a kezében dirigált. Egy idő után a Dohányban is eljött az „örségváltás” ideje, és Lisznai helyét leánya, Mária vette át, a karmester pedig *Somló Andor* lett.

Lisznai Mária édesapjától nem csupán kiváló zenei tehetségét örökölte, hanem a zsidó zene iránti szeretetét, a zsidósággal való szoros lelki kapcsolatát is. Somló Andor ma, a nyolcvanas éveiben még mindig vezényel. Több mint hetven évet töltött el eddig a zsinagógái zene szolgálatában, hiszen kislány kora óta tempomai énekes volt, később útja a karmesterség felé vezetett. Nem tudom, volt-e a magyarországi zsinagógái zene történetében más, aki ennyi esztendő töltött el megszákítás nélkül templomainkban.

Az én gyerekénekes éveimben a Dohány kórusában működött két kiváló szoprán, a pécsi származású *Gödry Kató*, valamint *Darvas Ibo-lya*. Mindkettő mögött komoly, sike-

res énekművészi múlt állott. Gödry idősebb korában kiváló ének-mesterként ismerték. A kórus alt szólamában szerepelt *Frölich Józsa* koncertatóriumi tanár, a nagyszerű muzsikus és *Veress Ildikó*. Ott énekelt a csodálatos hangú, akkor még a húszas éveiben járó operaházi tenor, *Kelen Tibor* és felesége, *Veress Gabriella*, továbbá *Köves Magda* és *Vető Györgyi*. A férfiak között ott találjuk a tenor szólamban *Beregi Vilmost*, az operaházi kórus sok éven át volt tagját, karmesteri működése előtt *Somló Andort*, valamint *Huszár Oszkárt*, és esetenként *Keleti Árpádot* is. A basszus szólamot *Darvas Imre*, *Balázs Ferenc* és *Kollmann Béla* képviselte, később *Vető György*, majd sok évig *Fodor Pál*. Idős, nyugdíjas éveiben apám is feljárt és énekelt a kórusban. Szívszorító érzés fog el, amikor belegondolok, hogy az említettek közül már csak Lisznai Mária, Veress Gabriella és Ildikó, Somló Andor és Fodor Pál van közöttünk. Adjon a Teremtő Nekik hosszú életet, jó egészséget!

Darvas Imre és *Fodor Pál* esetében el kell mondani, hogy kettejüknél fergetegesebb humorú emberrel még nem találkoztam. Felejthetetlen bemondásaikon sokat derült a kórus, annál kevesebbet Somló Andor karnagy, mert Darvas és Fodor az énekesek figyelmét ugyancsak el tudta vonni a feladatuktól. Fodor szeretett a pohár fenekére nézni. A tóraolvasás alatt, amíg a kórusnak nem volt dolga, kiment a közeli kimérésbe, ahol egy kicsit elborzogatott, elpálinkázgatott. Egyszer éppen indulni akart, amikor *Kovács Sándor* főkántor megállította: *Nem menj ki, Pali, mert ma rövid a szidra!* Fodor nyugodtan ennyit válaszolt: *Rövidet iszom én, apukám!* – és ezzel elment.

A Frankel Leó úti templomban is működött kórus, sőt orgona is szolgált. Évekig *Kármán György* játszott rajta. A főleg női erőkből álló kórus esztendőkönt át kiemelkedő egyénisége *Köves Magda* volt.

A Hegedűs Gyula utcai zsinagógában férfikórus énekelt. A mindenki által ismert Havas bácsi volt a karmester, aki szintén „sokat látott”, hiszen számos templom kórusát vezetett több évtizedes pályája alatt. Kitérni énekar volt a Hegedűs: *Sztárai Márton*, a neves dalénekes volt a vezető tenor, mellette működött *Vári Rezső*, a későbbi Dohány kórusát is erősítő Huszár Oszkár, valamint *Pásztor László*, aki az Opera kórusában folytatta pályáját, majd Göteborg és Berlin hitközségeinek a kántora lett. Éveken át énekelt a Hegedűs kórusában *Kéval László* is. A basszus szólamban szerepelt akkoriban a későbbi főkántor, *Kovács Sándor*, valamint két kitérő operaházi basszus, *Székely László* és *Molnár László*. Később ott énekelt, sőt a kórust vezette egy „kormos”, sőtét tónusú basszus, *Kovács Péter*.

A Nagyfuvaros kórusának vezetője sok éven át *Smilovics* karnagy volt. Őt *Dobronyi Dezső* és *Patak Jenő* követte. A férfikarban *Gerendai Endre* tenorista, *Waldmann Tibor* basszus énekelt, később csatlakozott hozzájuk *Szűcs Gábor*, az Operaház egykori remek hangú baritonistája.

Voltak kimondottan ünnepekre, különböző alkalmakra összeállított kórusok is. A Dózsa György úti, a Bethlen téri és más templomokban is alkalmaztak kórust az ünnepekre. Az alkalmilag szerződött énekesek közül *Rajna Andrásnak*, az Operaház baritonistájának és *Laboch Gerárdnak*, a népszerű budapesti szórakozóhelyek ünnepelt dalénekesének személyére emlékszem.

Arcok... hangok... emlékek... a magyarországi zsinagógák zenei életének kiválóságai, akik sok éven át a hívek tömegei számára tették széppé, felejthetlenné az istentiszteleteket.

KÖNYVAJÁNLÓ

Forgószelemben

Dr. Balázs Pál: *A budapesti ortodox zsidóság és iskolái*

A fentebb jelzett könyv a Novella Kiadó gondozásában jelent meg. Bemutatásán a kiadó vezetőjének megnyitójára és a szerző ismertetője után *Hegedűs D. Géza* színművész részleteket olvasott fel a nagyszámú közönség előtt. A mű megjelenését jelentős érdeklődés fogadta, mivel az különleges a maga nemében. Elsősorban az egykori Budapesti Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség iskoláit, ezek történetét és működését mutatja be, de ezt oly módon teszi, hogy behelyezi azt a budapesti ortodox közösség életébe, bemutatva annak életmódját, szokásait, mindennapjait és jellegzetes figuráit.

Dr. Balázs Pál írásában jól kiegészítik egymást az összegyűjtött és elemzett adatok, dokumentumok és az eseményekről szóló személyes vallomások. A szerző, aki átélte és túlélte a vészkorokat, a szemtanú hitelességével tud szólni ezekről. Képet ad a zsidóság, ezen belül az ortodox zsidóság sorsáról a diaszpórában, valamint magyarországi megjelenéséről. Tablót nyújt a zsidóság színes szótéséről, a különböző irányzatokról, ezek harcáról és kölcsönhatásukról, és különösen nagy teret szentel az ortodoxia egyik meghatározó irányzatának. A szerző azért tartotta fontosnak, hogy a chászidizmusról, rabbijairól, közöttük a csodarabbikról írjon, mert a Budapesti Autonóm Ortodox Izraelita Hitközségbe főleg vidékről, a chászidok lakta országrészekből kerültek a rabbik és a vallási alkalmazottak (sajchetek, dájenek, kántorok stb.). Még a nagy híru iskolagazgató, *dr. Deutsch Adolf* is ilyen vidékről került fel, továbbá a vallásánarok nagy része is. Így a chászid szellemiség erősen hatott az iskolára. Külön foglalkozik a csodarabbik szerepével és jelentőségével, hiszen közösségteremtő személyiségek voltak, olykor több generáción keresztül is meghatározták egy-egy kile életét. Bemutat néhány kiemelkedő csodarabbit, így *Taub Eiziket*, *Teitelbaum Mózes*t, *Sájele Steiner*t, de megismertet a zsidóság más, kiemelkedő tanítómestereivel is, pl. *Chátám Mose Szóferrel*, a pozsonyi jesiva vezetőjével, *Koppel Reichhel*, a budapesti ortodoxia meghatározó egyéniségével is. Leírja azt a nehéz és küzdelmes folyamatot, amelynek során a Budapesti megleteledő zsidóság végül polgárjogot nyert. Részletesen foglalkozik az 1868/69-es zsidó kongresszus előzményeivel és következményeivel, ennek nyomán a Budapesti Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség és iskolái megszűlésével is. Figyelmet szentel az egykori nagy elnököknek, *Fixler Hermannak* (*Cvi ben Jehudo Árje*), aki tevékenységével újra felvirágoztatta a hitközséget.

A szerző így nyilatkozik könyvééről:

„Mint az iskola egykori tanulója és mint nyugdíjas pedagógus, az iskola történeti hűségű bemutatásán túlmenően szerettem volna megmutatni azt a titkozatos valamit is, amit az iskola lelkének nevezünk. Az olvasó dönti el, hogy sikerült-e.”

Garami Istvánné

Jiddis dalok a zsidónegyedben

Nekem te gyönyörű vagy! címmel debütált hazánkban a tel-avivi Yiddishpiel Színház két tagja a Dob utcai Spinozában, ahol hetedik éve nagy sikerrel rendeznek saját zsidó fesztivált.

Az izraeli színházak több mint húsz évvel ezelőtt a jiddis nyelv és kultúra megerősítésére hozták létre. Repertoárjuk mintegy hatvan darabot tesz ki, a szerzők között találjuk *Sólem Aléchemet* és *Isaac B. Singert* éppúgy, mint a budapesti születésű *Ephraim Kishont*. A színészek egy része izraeli születésű, és vannak alijázók a volt Szovjetunóból, Romániából és Argentínából is.

A Spinoza Zsidó Fesztiválra hozott produkció többek között a leghíresebb zsidó dzsesszenekeseknek, a világhíru *Barry* nővéreknek állít emléket. *Clara* és *Minnie Barry* (eredeti-

leg *Bagelman*) a New York-i Bronxban születtek, és már a harmincas években dzsesszesítették a jiddis népdalokat. A zenei múltat összekötötték az amerikai jelenel. Jó hangjuk, humoruk, színészi képességük, szépségük, bájuk és nagy nyelvtudásuk (kilen nyelven énekeltek) közel fél évszázadon keresztül elbűvölte Amerikát és a nagyvilágot.

Anat Atzmon és *Monica Wardimon* két egymást követő estén a Spinoza telt házas nézőtere előtt megmutatta, hogyan kapcsolódik két műfaj, a dzsessz és a népdal egymáshoz. Tették ezt profi színészekhez és jól képzett énekesekhez méltón. Kivételes élmény volt musicaleket, operetteket jiddisül hallgatni.

Zongorán *Misha Blecharovitz* búvölte el a közönséget.

gál

Felhívás

Az 5770. évi Magyar Zsidó Kongresszus ülését 2009. november 15-én 10 órára összehívjuk a Budapest, Wesselényi u. 7. szám alatt lévő Goldmark Terembe

A Kongresszuson részt vehet minden olyan önálló jogi személyiségű vagy jogi személyiség nélküli csoport, amely magát magyar zsidóként határozza meg, és legalább az ülést megelőző 15. napon regisztrálás céljából részvételi szándékát bejelenti, és kinyilvánítja kötődését a magyar zsidósághoz.

A Kongresszuson valamennyi részt vevő csoportot azonos jog illeti meg, a Kongresszus a résztvevőkre nézve kötelező érvényű döntést nem hozhat.

Az ülésre való jelentkezés, regisztrálás vagy részvétel elmulasztása nem jelenti azt, hogy a Kongresszus későbbi ülésein az adott csoport ne vehetne részt.

Az ülés a működési szabályait saját maga állapítja meg.

Az ülés napirendje

Elnöki megnyitó

1. A Kongresszus Választási Szabályzatára tett javaslat megvitatása, határozathozatal.
2. A Kongresszus végleges Működési Szabályaira tett javaslat megvitatása, határozathozatal.
3. Beszámoló a kongresszusi bizottságok megalakulásáról és működéséről.
4. Zárszó.

A Magyar Zsidó Kongresszus elnökségének nevében:

Dr. Feldmájer Péter
elnök

Van fogalmad?

CHOSEN MISPÁT – (héber) a Sulchán Áruch egyik része, amely a magánjoggal foglalkozik. Szó szerinti értelmében egy bibliai kifejezés (2Mózes 28,16). „A jog mellvértje”, vagyis egy ruhadarab, amit a főpap viselt.

CHUKÁT HÁGOJ – (héber) nem zsidó törvények vagy törvényerejű szokások. Arra a tórai versre rímel, hogy „törvényeik szerint ne járjatok (el)” (3Mózes 18,3), ami alatt a Midrás beidegződött erkölcstelen szokásokat ért (lásd Dárcé Háemori).

CHUMÁS – (héber) ötöd. Mózes öt könyvének népies elnevezése.

CHUPÁ – (héber) esküvői baldachin. Ez alatt házasodnak a háláchá szerint élő zsidó párok, az askenázok – Isten szabad ege alatt.

CHURBÁN – (héber) pusztulás, katasztrófa. Az első és második Szentély lerombolása okozta, valamint Bétár eleste. A holokauszt is ebbe a kategóriába tartozik.

CICIT – (héber) szemléltetőszó, rojtok, melyeket a négyszögletű ruhadarab széleire erősítünk (4 x 8 db), és ima közben, ahol a C. említve van – megcsókoljuk (lásd árba kánfot).

CIDUK HÁDIN – (héber) megnyugvás Isten ítéletében, haláleset hallatán. Rendszerint a „Báruch Dáján Háemet”, (Áldott az igazsá-

gos bíró) áldást mondjuk vagy azt a jóbi verset recitáljuk, mely úgy szól, hogy „Az Isten adta, és az Isten vette el, legyen áldott az Ő neve” (Jób 1,21).

CION BÖLCSEINEK JEGYZŐKÖNYVEI – a cári Oroszország titkosrendőrsége által a XIX. század végén hamisított dokumentum, amely a világ zsidóságát összekövésével vádolja, a világ uralására. Azóta minden kor antiszemita készséggel elfogadták és magukévá tették a hamisítványt.

CNIUT – (héber) szemérmesség, visszafogottság, szerénység. Micha proféta az Örökkévalóval szembeni C.-ról beszélt, ami ott alázatosságot is jelent. A Talmud és nyomában napjainkig a posztalmudi, moralizáló irodalom a szemérmemre teszi a hangsúlyt – főleg a női szemérmemre, öltözködésre. Nagy általánosságban minden csúnyától, undorítóval való tartózkodást jelent, és Bölcseink jel-szóba adták: „Tartsd távol magad az undorító dolgoktól, és ami ahhoz hasonló” (Chulin 44, b). A gyakorlatban tevékeny micvá latrinákat létesítenek a katonai táborokban, valamint tilalom a másik nem ruháit viselni, vagy férfinak női módon pipe-rezkedni. Az amorita ráv Chisza C.-ra oktatta lányait (Sábbát 140).

Naftali Kraus

Olvasóink véleménye

Válasz Domonkos István hittestvérünknek

Domonkos István kedves hittestvérünk az Új Élet október hó 1-jei számában kiegészítéseket fűz a lap szeptember 1-jei számában megjelent íráshoz.

Figyelmét köszönettel veszem, két megállapításához azonban hozzá kell szólnom.

Az egyikben Hevesi Simont úgy aposztrofálja, mint aki az 1944-es vész-korszakot átélte.

Ez tévedés!

Hevesi Simon 1943-ban hunyt el.

A másikban Hevesi Ferencről azt írja, hogy tudtával Kanadában telepedett le.

Ez tévedés!

Hevesi Ferenc 1946-ban elhagyta Magyarországot, és az Észak-Amerikai Egyesült Államokban lett rabbi, ott is hunyt el 1952-ben.

Schweitzer József

Koppel Reich főrabbi 80. Jahrzeitjára

...márbe tajró, márbe chájim, márbe jösiva, márbe hochmó, márbe éco, márbe tövünó, márbe cödokó, márbe sólajm, kónó sém – tajv konó, löc-maj, kónó laj cháje hoajlom hábó. A sok tóratanulás hosszú életet, a sok tanulás több bölcsességet ad; minél több jó tanács, annál több megértés, minél több jótékonyág, annál több békeesség. Aki jó nevet szerzett, azt magának szerezte, de aki sok tórat tanult, az megszerezte magának ezzel az örök életet. (Pirké Óvajsz, II.8.)

Három emberöltőnyi idő telt el azóta, hogy a pesti ortodox hitközség napjainkig legkiemelkedőbb főrabbi-já, köztiszteletben álló kiváló egyénisége, ráv Koppel Reich zsl. eltávozott az Öröklét birodalmába.

1838-ban, Verbón született, apja Jöchezkel Reich, nagyapja Jákajv Koppel Altenkundstadt, mindketten magasan kvalifikált rabbik, híres talmudisták voltak. Az édesapa az élénk eszű fiúban korán felismeri a nagy tehetséget, s az ország két híres iskolájában taníttatja. Nagyváradon a ráv Jichák Landesberg zsl. által vezetett jesivában, majd ezt követően a világhírű pozsonyi jesivában, K'szav Szaiffernál zsl. a fogékony, zseniális fiatalember megszerzi a rabbidiplomát.

Első rabbiállását 22 évesen kapja meg. Szobotiszt vallási-szellemi vezetője lesz. Már ilyen fiatalon feltűnik határozottsága, bölcs emberi megnyilatkozása. 1868-ban a Nagytapolcsányi kerület őt delegálja képviselőnek a „kongresszusi választásokra”. A kongresszuson történtek a szelíd, jámbor, viszálytól mindig távol maradó békés embert az ortodoxia érdekeinek meg nem alkuvó hívévé tették. Személyi varázsa teszi Szobotisztet és Verbót az első szervezett ortodox hitközségekké.

12 évvel később első rabbiállását egy számára nagy jelentőségű megválasztás – a verbói hitközség felkerése – váltja fel, és így lesz Verbó főrabbi-jává. Korábban nagyapja, ráv chárif Jákajv Koppel Reich zsl. töltötte be a jelentős elismertségű helyes főrabbiállását. A nagyapához méltó unoka működése rendkívül eredményes. Kitűnő szónok, nagy jesivát tart fenn. A nála tanult fiatalabb nemzedék számos reprezentánsa lett Magyarországon több városában rabbivá.

Dinamikus egyénisége, agilitása, minden tekintetben kiváló emberi tartása keltette fel a pesti ortodox hitközség figyelmét.

1890-ben választották a pesti ortodoxia főrabbi-jává. A Kazinczy utcai főtemplomban folytatja élete utolsó órájág áldásos tevékenységét. Szervezőképessége, megnyerő személyisége, békeszeretete s kimagasló emberi értékei általános tiszteletet, elismerést szereztek az akkori fővárosi ortodoxiaknak, és neki magának is.

Érdemei elismerésül I. Ferenc József királyi tanácsossá választotta. E

kiemelkedő eseményről a Zsidó Újság így írt:

„A személyem körüli minisztérium vezetésével ideiglenesen megbízott magyar miniszterelnök előterjesztésére Reich Koppel budapesti ortodox főrabbinak hosszú, eredményes működése elismerésül a királyi tanácsosi címet díjmentesen adományozom. Budapest, 1911. április 21. Ferenc József s.k. Gróf Khuen-Hédervary s.k.”

Az 1927. január 6-i választásokon a magyarországi ortodox zsidóság abszolút bizalommal szavazott rá s bízta meg felsőházi képviselővel. Közel négy évtizedes működése alatt tevékenységét a legcsekélyebb nézetelés sem zavarta meg. Csodálata méltó megfontoltsággal, bölcsességgel irányította közösségét. Az akkori speciális fővárosi viszonyok miatt eltekintett a jesiva létrehozásától, de teljes odaadással állt az ifjúság nevelésének ügye mellé. Bátran hangoztatta: a pesti gyerek tanuljon meg annyit az iskolában, a talmud-tórában, hogy aztán elmehessen egy vidéki jesivába. így

alakult meg áldásos munkája eredményeként a Tájrasz Emesz.

Egyre aktívabban vállalt részt minden ortodox ügyben. Amikor megalakult a Machziké Hádász egyesülete, elnöki címet kapva teljes erejével fáradozott a szent egyet céljairt.

92 éves korában, 1929-ben hunyt el. „Náfló átereszt rajsnü” – Lehullott fejünk koronája. Ezzel a szalagcímmel közölte – idézve Jeremiás próféta szavait – a korabeli Zsidó Újság az elismert nagy rabbinak, Pest városa kiemelkedő egyéniségének, az ortodox hitközség mind a mai napig legtekintélyesebb főrabbi-jának halálhírét.

Lehullott a magyarországi zsidóság fejének „négyszeres” koronája. A Pirké Óvajsz tanítása szerint három korona ékesíti a kiemelkedő embereket: keszer tajró – a tóra koronája; keszer köhüno – a papi korona; keszer malchüsz – a királyi korona.

A tanítást bölcsünk kiegészítették egy negyedikkel: keszer sém tajv – a jó hírnév koronája, amely az említett első három fölött áll.

A tóra koronája: Jákajv Koppel Reich a tóra koronázott fejedelme volt. Mindennapos – jajm hátálmud – tanításai, a halacha maximális ismerete, gyakorlása, s ennek betartása predesztinálták arra a hatalmas nagyságra, hogy a legkomplikáltabb kérdésekben is hozzá fordultak döntéséért, még az óceánon túlról is.

Papi korona: gondos gazdája volt a pesti ortodox hitközségnek, minden család problémájának. A bajbajutottak vigasztalása, bölcs tanításai, jószívűsége egész életét determinálta. Nagyszerű, széles látókörű elméleti tehetségét a mindennapi életben mindenkor embertársai javára gyümölcsöztette.

Királyi korona: Ferenc József királyi tanácsosként, a király által különösen kedvelt főrabbi-ként, kegyeit élvezve vált Magyarország politikai életében is kiemelkedő nagysággá.

Jákajv Koppel Reich zsl. volt a magyarországi ortodox zsidóság első főrendi és közbizalmi méltósága. Hazaszeretete, királyhűsége, nagy diplomáciai rutinja, politikai éleslátása és érveke közismert volt. Mind a bel-

ZSOLTÁROK KÖNYVE

A 88. zsoltár

A kétségbeesett hangvételű költemény szerzője ifjúkorától súlyos betegségben szenved, reménye sincs a gyógyulásra, rokonai és barátai mind elhagyták, ezért panaszait Isten előtt szeretné kiönteni. Mondhatni, ez a Biblia legpesszimistább zsoltára, amely, ellentétben a Zsoltárok könyvének más panaszdalaival, semmiféle reményteltjes vagy bizakodó végkicsengéssel nem bír. Voltaképpen (ha címét nem vesszük figyelembe) három részre bontható:

1. A költő bemutatja tragikus állapotát: 2–9. vers.

2. Megkérdi Istent, miért hagyta el őt, hiszen a sírban már nem tudná az Örökkévalót dicsérni: 10–15. vers.

3. S végül visszatér helyzetének ábrázolásához: 16–19. vers.

Kórah fiainak zsoltáréneke, a karmesternek, a körtánc (dallamára), panaszosan, az ezrahi Hémán dicsérőéneke (alapján). Örökkévaló, segítségem Istenem, éjjel-nappal kiáltok Hozzád. Járuljon Eléd imádságom, figyelj énekemre. Hiszen bajokkal telt el a lelkem, életem a sír széléhez ért. A gödörbe szállók közé számítottam, erőtlén férfiként léteztem. A holtak közt megszabadulva, mint a sírban fekvő tetemek, amelyekre már nem is gondolsz, akik kezdetől kapták a végzést. Verem alája vetettél engem, a sötétbe, a mélységbe. Rám nehezedett haragod, minden hullámveréssel kínoztál engem, szela. Eltávolítottad ismerőseimet, megutáltattál velük, be vagyok zárva, és nem juthatok ki. Szemem elkomorult a nyomorúságtól, egész nap kiáltottam Hozzád, Örökkévaló, kezemet nyújtva. Talán a holtaknak teszel csodát, vajon feltámadnak az árnyak, hogy dicsérjenek? Szela. Talán a sírban beszélnek el szeretetedet, hűségedet az elmúlásban? Felismerik a sötétben csodádat, igazságodat a felledés hónapban? Bizony, én Hozzád kiáltok segítségért, Örökkévaló, és reggel Eléd járul imám. Örökkévaló, miért hagyod el lelkem, miért rejtet előlem arcod? Szegény vagyok, és emésztődöm ifjúkorom óta, félelmedet hurcolom, tanácstalanul. Lobbanó haragod átvonult rajtam, rémképeid elsorvasztottak, vízkert vetek körbe egész nap, körülfogtak mindannyian. Eltávolítottál tőlem szerető barátot, ismerőseim elsötétülnek.

A zsoltár címében szereplő *al-mahalát* kifejezés már korábban, az 53. fejezet címében is előfordult, minden bizonnyal arra a körtáncdallamra utal, amelynek melódiájára kellett zsoltárunkat előadni. Ezúttal azonban hozzáteszi a cím, hogy „panaszosan” (héberül *leanot*), mert a vers témája nyilvánvalóan ezt követeli meg. Ez utóbbi kifejezés előfordul az aranyborjú történetében, ahol láthatjuk, ez a hang lehet a vereség jalkiáltása is (Mózes II. könyve, 32. fejezet 18. vers). Az ugyancsak a címben szereplő Hémán nevét másutt is megtaláljuk a Bibliában. A legtöbbször a neves bölccsel azonosítják, aki valószínűleg Salamon király idején élt (Királyok I. könyve, 5. fejezet 11. vers). Van azonban olyan bibliamagyarázó is, aki azzal a Dávid korabeli, Lévi törzsbeli Hémánnal tartja azonosnak, aki énekes (költő) és Joél fia volt (Kronikák I. könyve, 16. fejezet 17. és 19. vers). Az sincs kizárva – vélik egyesek –, hogy ő lett volna az a Juda törzsből való Hémán, aki Zeráh nemzetségéhez tartozott (ugyanott, 2. fejezet 6. vers). Csakhogy ebben az esetben az Ezrahi nevet Zarhiként kellene olvasnunk. A lényeg azonban az, hogy feltehetőleg e korábban élt szerző (sajnálatosan fenn nem maradt) műve alapján írták a most tárgyalt költeményt.

A költő rendkívül elhagyatottnak, esendőnek érzi magát, mintha már meg is halt volna. „A holtak közt megszabadulva” – panaszkodik a zsoltár 6. mondatában, ami arra utal, hogy a halottak megszabadulnak a földi kínoztól, uraik elnyomása alól: vesd össze Jób könyvével (3. fejezet 19. vers). „Verem alája vetettél engem, a sötétbe, a mélységbe”, olvassuk a folytatásban. Feltehető, hogy valóságos gödörről van szó, börtönről, mert annak idején a börtönöket a föld alatt alakították ki (vesd össze József börtönével), vagy esetleg a szerző betegsége miatt egy lepratelepen tartózkodott. Persze az sincs kizárva, hogy csupán költői képről van szó a versben.

„Eltávolítottad ismerőseimet”, folytatja panaszát a költő a 8. versben, amiből a bibliamagyarázók igazolva látják, hogy súlyos betegség gyöttri, vagy börtönben van („be vagyok zárva”), ahonnan nem remélhet szabadulást, és ezért ismerői elkerültek, megvetik őt. A zsoltáros ezután felveti súlyos kérdését Istennek: „Talán a holtaknak teszel csodát, vajon feltámadnak az árnyak, hogy dicsérjenek?” Mindez persze azért teszi, mert továbbra is reméli, hogy Isten végül megsegíti őt súlyos helyzetéből.

„Szegény vagyok, és emésztődöm ifjúkorom óta” – olvassuk a zsoltár 16. mondatában. Ez azt jelenti, hogy a szerző szinte gyermekkorától szenved a betegségben, és már nem igazán várhat változást életében, noha Isten segítségére még mindig számít. Mások szerint ez csupán azt mutatja, hogy régóta szenved különféle bántalmak miatt. A mondat végén található héber szó (*afiná*) gyöke (P-V-N) egyedül itt szerepel a Szentírásban (hapax legomeron), ezért különféle értelmezései lehetségesek. A rokon sémi nyelvekben található párhuzamok alapján a legtöbbször úgy magyarázzák, ahogyan mi is fordítottuk: „tanácstalanul”. Mások ugyancsak a rokon nyelvek párhuzamai segítségével úgy vélik, szavunk „elvesztem” jelentéssel bír. Ugyancsak egyedül itt, a következő mondatban fordul elő Bibliánkban a „harag” héber szava többes számú alakban, amivel az isteni harag erősségét szerette volna szerzőnk érzékeltetni. Ezt úgy igyekeztünk visszaadni a magyarban, hogy „lobbanó haragot” fordítottunk.

A zsoltár befejezése különös: a költő kétségbeesett hangulatát ismétli, ami a Zsoltárok könyvében egyedül itt nem kapcsolódik össze a remény és a bizalom, az erős istenhívő szálaival. Az utolsó két szó is elég nehéz. A legtöbbször úgy értelmezik, mint mi is: „ismerőseim elsötétülnek”, ami annyit jelent: eltűnnek előlem a homályban, és senki nem maradt a költő mellett. Egyesek szerint azonban így kellene átültetni: „a sötétség az ismerősöm”, vagyis a sírgödör és az árnyak sötét világa veszi őt körül.

Raj Tamás

mind a külpolitikai eseményeknek élete utolsó napjág élénk figyelmet szentelt.

A jó hírnév koronája: az előző hármat is túlszámalyta. Az amerikai zsidóság az ő személyén keresztül ismerte meg jelentős részben Magyarországot, s az ő személye szerzett annak megbecsülést.

A világban mindenütt megszemélyesítette az ész, a jellem, a vallásosság, a szívjóóság harmóniáját.

A nagy rabbi temetése országos részvét mellett zajlott le. A Kazinczy utcai nagytemplomban felállított ko-

porsó előtt ráv *Sussmann* és az elhunyt fivére, ráv *Reich* trencsényi főrabbi mondtak megható beszédeket. A templomból utolsó útjára, a temető felé, annak udvarára vitték koporsóját, s itt legidősebb fia, ráv *Jisroél Reich* bátorkezű főrabbi és *Frankl Adolf*, az ortodoxia országos elnöke búcsúztak az elhunytól.

Ezrek és ezrek indultak el, és kísérték végig a városban, a Kazinczy utcától a hitközség – budai oldalon található – Csörsz utcai temetőjéig. Sírja mind a mai napig a vallásos zsidó emberek zarándokhelye.

Herczog László

Elul hó 17-én halt meg Jákov Koppel Reich rabbitseni, a magyarországi ortodoxia nagy egyénisége. Jahrzeitjén hívei évről évre megemlékeznek életéről, munkásságáról. E nap délelőtti megjelentek a Csörsz utcai temetőben a sírját, és zsoltárokkal fohászkodtak. Este tisztelőre szijumot tartottak, amelyen befejezték a Talmud egy traktátusát. Ráv *Weisberger Mojsze* főrabbi ismertette a zárórész tartalmát.

Három rabbi vitázott, hogy ha hegyes vidéken két ház nem egy magasságban van egymás mellett, s az elválasztó fal a föld, kit illet meg az azon termő növény, gyümölcs vagy zöldség. Meir rabbi szerint a fenti lakost, hiszen előtte virul a termés. Reb Jide szerint az alsó lakost, hiszen nála gyökeredik a növény. Reb Simon megoldása kompromisszumos: a felső lakos ameddig meghajolva eléri a termést, annyit leszedhet. A többi az alsó részen lakót illeti. A perzsa király nagy elismeréssel szölt erről a döntésről, mert ez átvitt értelemben alkalmazható a gyakorlati életben. A példánál maradv, bölcsünk magyarázata szerint vannak olyan rabbik, akiknek minden gondolata a magasságokban száll, de vannak, akik emellett lenéznek a földre, gondolnak az emberekre, sőt, mélyen hajolva a legelesettebbekre is. Meglátják ezek gondját-bajját, és ha lehet, segítenek neki. Ilyen rabbi volt Jákov Koppel Reich, aki csaknem negyven évig töltötte be a főrabbi tisztet Budapesten, de lényegében az ország hagyományörző zsidóságának meghatározó személyiségeként ismertük. Nagy tudós volt, magas gondolatait veje, a Csüzer rabbi, akit előző munkahelyéről neveztek így, könyvébe be is építette. Figyelembe véve hívei szellemi és fizikai igényét, iskolákat alapított, az ő ötlete alapján indították a Tájrasz Emesz tanfolyamot, ahol generációk jutottak olyan felkészültséghez, hogy rangos jesivákban folytathatták tanulmányukat. Hizoháru néven egyesületet kezdeményezett szegény gyerekek oktatásának támogatására. Aggok házát hoztak létre idős rászorulóknak. Szerepet vállalt a közéletben: megválasztották a felsőház tagjává. Azt mondják – hangsúlyozta ráv *Weisberger* –, hogy aki amit a földön tett, azt cselekszi a másvilágon is. Bizonyára ráv Koppel Reich onnan, a magasságokból is lehajol hozzánk, látja gondjainkat, törekvésünket, azt is, hogy igyekszünk betartani és tanulmányozni a szabályokat, törvényeket, előírásokat. Bizonyára imádkozik értünk, eljár érdekünkben, mint ahogy mi is megemlékezünk róla évről évre, de lényegében napról napra.

D. G.

Humanista Díj a holokauszt áldozataiért

A soha haza nem érkező, füstté vált, meggyilkolt ártatlan áldozatok emléke ma is eleven a túlélőkben. Szülők. Nagyszülők. Rokonok. Barátok. Ismerősök. Mindenki hiányzik, és a túlélők mindenkire emlékeznek. Mára már ők is nagyon kevesen vannak.

A kaposvári Táncsics Mihály (akkori Sommsich Pál) Gimnázium 1944/45-ös tanévben elhurcolt diákjaira emlékeztünk a közelmúltban. A gimnázium akkori 45 zsidó tanulója

kezdeményezés támogatására, valamint a diákoknak, akik meghatóan szép műsorral tették emlékeztetést ezt a napot. A meghívott vendégek, az iskola tanulói és a túlélő hozzátartozók némelyike könnyes szemmel hallgatta a táblát felavató szónokot. A 80-as éveiben járó Armuth András el-elcsukló hangon, könnyeivel küzdve, keresetlenül őszinte, szívből jövő beszéddel avatta fel a Diáktársak emléktábláját, melynek céljáról a következőket mondta:

Armuth András

közül összesen hárman éltek túl a holokausztot.

Egyikük az ifjú Armuth András volt, aki most, 65 év után úgy érezte, tennie kell valamit, hogy ennek a 42 fiatal életnek megmaradjon az emléke.

A régi alma mater falára emléktábla került, melyen az ő kőbe vésett nevük áll.

Köszönet az iskola igazgatójának, Reőthy Ferencnek, aki nyitott volt a

„Ez a most átadandó emléktábla több célt is szolgálhat:

– Kifejezi az elmúlás küszöbén álló túlélők személyes gyászát és áldozattá vált társaik emlékéhez való ragaszkodását.

– Emlékeztet a 65 évvel ezelőtti tragédiára. Felhívja a figyelmet arra, hogy a nyilas eszmék, a rasszizmus milyen szörnyű, embertelen cselekedetekhez vezetnek.

– És mindenekelőtt, a tragikus sor-

sokra emlékeztetve, segíti a bátrabb fellépést mindenféle kisebbség kirekesztése és gyűlölete ellen. Segíti a humanitárius gondolkodás és magartartás erősödését.”

Ezen utóbbi cél mind teljesebb megvalósítására összesen hat magánszemély 800 ezer Ft induló tőkével díjat alapított az iskola tanulói számára. A két évente átadható elismerés – „Humanista Díj az 1944. évi deportálásban meghalt gimnáziumi tanulók emlékére” – alkalmanként 44 ezer forint, a díjhoz tartozó emléklappal. Odaítélésénél az iskola vezetése a tantestület és a diákkormányzat véleményére támaszkodva dönt, majd a tanév záró ünnepség keretében a gimnázium igazgatója adja át az arra érdemes tanulónak.

Spitzer Edit

Elment a parancsnok

Kilencvenéves korában elhunyt Marek Edelman, a náci elleni 1943-as varsói gettófelkelés parancsnoka.

Mint ismeretes, a közel három hétig tartó felkelés leverésekor a parancsnokok többsége a gettó központi bunkerében az utolsó töltényével öngyilkos lett. A többiek a csatornán keresztül menekültek el. Marek Edelman az ezt követő évtizedekben neves orvosként a szocialista rendszer ellenzékihez csatlakozott. Ő volt az egyetlen, aki nem emigrált, s évente megkoszorúzta a gettó emlékművét.

E sorok írójának a felkelés 65. évfordulója alkalmából rendezett nagyszabású megemlékezésen alkalma volt Varsóban találkozni és elbeszélgetni az idős doktossal.

(kép)

Még alig derengett, mikor újraindítottak. Kopasz fák alatt fázósan, kialvatlanul, ázott condraikat magukra terítve lódultak meg az emberek. A szürke, párás hajnalon szellemcsapatként hatott a menet. Kétoldalt sunyin lapultak az útszéli házak, lefüggönyözött ablakok mögött kárörvendő, különböző arcok figyeltek, az útszélre dobott, elhagyott batyuk mint kibomlott belü állatok heverték visszamaradva a sáros árokparton. A rendezetlen sorok oldalán karszalagos fegyveresek ordítottak parancsszavakat, de a fenyegetőzés már alig hatott. A fásult, kiégett szemű, idősödő nők, hajlott aggasztányok közt csak itt-ott villant fel egy-egy kendőbe rejtett fiatalabb női arc.

Alig két-három órát, öt-hat kilométert haladtak, mikor az első pihenő után leterelték őket az útról, és a fasszal szegélyezett árok külső szélére parancsolták a menetet. A köves út kellett a csörömpölve visszavonuló német hernyótalpasoknak és a csüggedt, borostás arcú német katonáknak.

Na, ezek sem lépnek már egyszerre, ütemesen, és nem dalolják olyan hetykén az Erikát, mint néhány évvel ezelőtt. – Ez a gondolat kissé megvígasztalta, mikor a lába kezdett cudarul fájni.

– Indulás! Íiindulás... az anyátok...

Az eső, mintha csak a parancsnak engedelmessé, újra nekikezdett. A feltámadó szél éppen szembe fúj, a sápadt arcokba, felhajtott gallérok alá verte a hideg vizet.

Hát, a november már csak ilyen – sőhajtotta magában az asszony. – Még szerencse, hogy a kölyök éppen nem volt otthon. Biztosan megint sárga csillag nélkül, sastollas leventesapkában, övében gyakorlógránáttal kísértette az Istent. Úgy tesz, mint aki cigarettázik, tüzet kér a szembejövő pártszolgálatosoktól, SS-katonáktól, na és persze sorba áll élelemért. Nem lesz gond, be tud menni a lakásba, a sperhakni ott van eldugva, felakasztva a körfolyosó végén. Ellátja az magát, kitart, amíg hazajövök. Fél zsák krumpli, vászonzacskóban bab, lencse és egy kocka Liga margarin maradt a kamrában – gondolta végül. Nekik három napra való hideg ételmeget engedélyeztek, de hát mit hozhatott volna? Vízet a csatos üvegbe? Így viszont nem kellett cipelni semmit. Igaz, mit is bírt volna az operált lábával? A háta mögött a Fleischmann Klári, a híres teniszező, bezzeg bepakolt, az két egész kenyert, szardíniásdobozokat, még gyufát is hozott. A Klári éppen letört a kenyérből és feléje nyújtotta, ő megköszönni készült, mikor a suhanc odarontott, és kiverte a falatot a Klári kezéből.

– Nem bratyizgatunk, nem pofázunk ki a sorból – ordította a suhanc, és útszélre emelte a puskát, de ő csak azt látta, hogy a falat kenyér egy pocsolóba fúlva lemarad mellettük. Pár sorról hátrább az asszonyok – egyszerre ketten is – lehajoltak érte. Az öregebbik kapott egy jókorát az egyik géppisztolyostól, egy másik fegyveres engedékenyen legyintett, hagyta, hogy a fiatalabb a szájába tömjé, és inkább humorizált:

– Na látod! Jó ez neked így, vajasan is! Hé! Ötórát te nem parancsolnál hozzá?

A sáros szántón caplatva még nehezebbek lettek a lépések. A latyak felülről folyt be a magas szárú cipőbe, minden méter haladás fájdalmas erőlködés volt, mégis vonszolódott. – Tovább, csak tovább, ki kell tartanom, a kölyök nem maradhat egyedül. Az apja már odaveszett Ukrajnában, hogy fog felnőni nélkülem?

– Mikor tartunk már újra pihenőt? – Ezt a sor elején kiáltotta valaki, kapott is egyet az oldalába a puskatussal.

– Majd ha megdöglöttetek! Dobáljátok csak el az aranyakat, mindjárt könnyebben fogtok lépkedni.

Neki még az ujján volt a karikagyűrű. Most újra megnézte. Kopottnak tűnt, vékonykának, szegényesnek. Pedig milyen büszke volt rá, hogy csillogott, mikor a chupa alatt Antal az ujjára húzta! Micsoda klezmerzene mellett folyt a vidám mulatozás, és mennyi jó falat volt az asztalokra kirakva! Legalább a maradék fonott kalács vagy a pogácsa itt lenne. – Éhes vagyok – állapította meg –, második napja nem ettem, de ez most nem számít. Az irodában is sokszor voltam éhes, alig vártam, hogy az ügyvéd úr abbahagyja a diktálást, és beleharaphassak a vajjas zsemlebe. – Összefutott a szájában a nyál... dörrenések, sorozatlövés hangja hozta vissza a jelenbe.

– Agyonlövök a lemaradokat – suttogta mellette valaki elkéült szájjal.

– Á, dehogya! Ezek csak riasztólövés. – Ő volt, aki ezt mondta, pedig tudta, hogy úgy van, ahogy a rémült asszony vacogta. Előttük is indítottak már egy menetet, és az út szélén egyre sűrűben halott nők, öregek heverték temetetlenül.

Esti szürkületben, pihenő nélkül érték el a nagyközséget. A leereszkedő sötétségben még ki tudta olvasni az útszéli táblán: PILISVÖRÖSVÁR. Minden kihalt volt, csak itt-ott gyúlt, pislogott fény az ablakokban.

– Senki nem lép ki a sorból!

Dongott a puskat, újra lövések dörrentek. A menet elejét egy baromhodályba terelték. A tömeg vakon tolongott előre.

– Fel van szórvá szalmával! Aki igyekszik, az jobb helyet talál magának – mondta a Klári, és kézen fogva húzta-vonta volna maga után.

– Nekem vissza kell jutnom, haza kell mennem, mi lesz a kölyökkel? Ki neveli fel? – Később nem emlékezett rá, hogy ezt csak gondolta vagy mondta is a Klárinak.

– Ne merd! – Ezt meg a Klári kiáltotta, de ő kilépett, és a távoli, homályba vesző kazal felé futott. Széna! Friss széna! A szalmának nincs illata. – Miskolcon a szülei kecskéje elé is ezt tettem télen. – Durva káromkodást, kiáltást hallott, léptek közeledtek, de ő hihetetlen erővel, megszállottan, vérző ujjakkal, leszakadó körömmel tépte, szaggatta, csomókban húzkodta ki a kazal oldalát. Aztán meglátta a szénavonót, gyorsított, még idejében betakarta magát. Neszelt, fülelt, látott, hallott mindent. Két másik merészet, akik nem voltak elég gyorsak, ügyesek, elkaptak. Lövések dörrentek, sikolyok... Zseblámpák fényei pásztáztak, recsegő, borízú hang mondta a magáét:

– Erre futott... láttam... itt kell lennie... – Aztán csend lett, és ő rögtön eszméletlenségbe, álomba zuhant. Azt álmodta, hogy a gyereknek nem tudott tízórait adni, hogy elinduljon az iskolába.

– Szapperlott! Teufel... szakrament! – Hangok ébresztették a zavaros, nyomasztó álomból. Az eső már elállt, a nap oldalról, hidegen derengett át a fátyolfelhőkön, a menet pedig már messze járt. Az álom a rázós szekéren Budapest felé zörögve folytatódott. Széna alatt betakarva hozta a kék kötényes sváb paraszt bácsi, aki a kabátbélésbe varrt utolsó, ázott százpengőst nem fogadta el... vissza Budapestre... vissza az életbe.

Igen! Anyám visszajött a halálmenetből, felnevelt engem, látott szabad emberként élni, látott egy minden háborújában győztes hadsereg katonájaként. Bátorságát megjutalmazta az Úr. Az Ős-Újhaza földjével takarva, a felső názáreti temetőben, a Tábor-heggyel szemben a szélben zúgó, sudár fenyők alatt alussza örök álmát.

Temetőtakarítás

A Magyar Református Szeretetszolgálat a Szeretethíd elnevezésű, önkénteseket toborzó programjában Szénási Jonathan Sándor intézeti lelképásztor vezetésével a baracska BV-intézet fogvatartottjai rendbe hozták a kápolnásnyéki zsidótemetőt.

A Fejér Megyei Hírlap érdeklődő munkatársainak többen elmondták: sokan azt gondolják, hogy aki börtönbe kerül, az mind megátalkodott bűnöző. Valójában a megtévedt emberek is alapvetően jó szándékú, segítőkész emberek. Szabadulásuk után szeretnének visszailleszkedni a társadalomba, és – lehetőleg újabb botlás nélkül – együtt tenni a közös jövőért. Hogy miért pont a zsidó-

temető rendezésére jelentkeztek? Mert azokat, akiknek ezeket a sárokat kellene gondozniuk, nem bűncselekményekért hurcolták el, mégis szabadságuknál is sokkal többet vettek el tőlük: az életüket.

(GeSheR-HÍD)

BELVÁROSI EGÉSZSÉGKÖZPONT

INGYENES MÉRÉSEK!

- hallásvizsgálat
- vérnyomás mérés
- vércukorszint mérés

Információ, bejelentkezés:
1132. Budapest, Visegrádi u. 15.

236-07-55

- Fül - Orr - Gége, Hallásvizsgálat (analóg, digitális, fülben és fül mögött viselt hallókészülékek és tartozékok nagy választéka és szervizelése)
- Fülzúgás terápia
- Pszichológia
- Belgyógyászat, pszichoszomatika
- Gasztroenterológia (diétás szaktanácsadás, IBS, reflux...)
- EKG vizsgálat, UH diagnosztika
- Nőgyógyászat, terhes gondozás
- Érendszeri betegségek vizsgálata (érszűkület, visszér...)
- Gyógyászati segédeszközök és egészségmegőrző termékek

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Negyven zsidó kiáltotta a Smá Jiszráélt a repülőn

A világapok röviden beszámoltak arról, hogy egy Izraelből Angliába tartó menetrendszerű járat Európában légörvénybe került, a fedélzeten „elfogyott a levegő”, és a gép „majdnem lezuhant”, de végül is szerencsés kényszerleszállást hajtott végre Budapesten.

Ez előfordul, ahogy mondani szoktuk, de aki átéli, az soha nem felejtí el. Ez történt az izraeli Mose Kormornikkal, aki a jeruzsálemi Mir jesiva kollégiumában (Kojlel) tanul. Kormornik Angliában született, és a nyári szünetet családjával Manchesterben akarta tölteni a szüleinél. Amikor felszállt feleségével és két kislányával a JET2 társaság Boeing 757-es gépére, még nem tudta, mi vár rá. Ahogy a Hámodia című vallásos napilap munkatársának elmondta, ez általában könnyű és rövid út (5 óra mindössze), és semmi nem szokott történni.

Két és fél órával a felszállás után – a gyerekek szunyókáltak – egyszer csak közölte a kapitány, hogy a gép légörvénybe került, mindenki maradjon a helyén és vegye fel az oxigénmaszkot. A közönség, 242 utas, köztük 40 vallásos zsidó, ekkor még fegyelmzett volt, csak a gyerekek vonakodtak a maszkokat felvenni.

„Hirtelen a gép lefelé siklott, és egyhamar 30 ezer lábról kilencezere eszkekedett le. Úgy tűnt, hogy fogytán van az oxigén, és a fedélzeten pánik tört ki. Mindenki üvöltött, a negyven vallásos zsidó egység emberként kiáltotta a Smá Jiszráélt.” Kormornik elmondta a halotti bűnbánó imát (Viduj), és el

volt készülőbe a legrosszabbra. „Az egész életem lepergett előttem” – emlékszik vissza a fiatalember.

„Az egész kb. 20-25 percig tartott. Utána a gép sikeres kényszerleszállást hajtott végre Budapesten (a Ferihegyi reptéren). Az utasok táncoltak örömben, amikor megtudták, hogy a gép szerencsésen landolt. Azután a terminálban elmondtuk a Mááriv (esti) imát, még sosem olyan áhítattal, mint most. Most értettük csak meg, mit is jelent a valóságban, hogy »aki életben tart minket és nem engedí, hogy megrogyganyjon a lábunk ...«”

Tömeges betérések Kolumbiában

Nemrég tudódott ki, hogy Kolumbiában, ahol mindössze 400 született zsidót tartanak nyilván, nagy betéresi láz fogta el a zsidóság iránt érdeklődőket. Az utóbbi időben 104 bogotai lakos tért be, akik Májim Chájim néven külön hitközséget alakítottak. Ez a kile külön zsinagógát és mikvét épített magának, és tagjai nagy része alijázni szeretne.

Ez egyelőre még késik, mert előbb az izraeli országos főrabbinátus elismerését kell megszerezniük betérésükhöz. A probléma: ugyan izraeli ortodox rabbik térítették be őket, de ezeknek nem volt meg sem a képesítésük, sem az engedélyük a főrabbinátustól a térítésekre.

Bogotai hírek szerint a betértek komolyan veszik zsidóságukat, és akik messze laknak a zsinagógától, azok pénteken kivesznek egy szállodai szobát a közelben, hogy ne kelljen szombatot utazniuk. Jelenleg Amar izraeli ortodox főrabbi foglalkozik ügyükkel, és rövidesen meg fogjuk tudni, alijázhatnak-e Izraelbe.

A csoport tagjai – élükön egy bankárral, akinek neve Luis Alberto Vargas – jó anyagi helyzetben vannak (nem úgy, mint az egyre növekvő etióp szükség-alija), és így bevándorlásuk nem anyagi érdekből történne. A bogotai főrabbi, Alfredo Goldsmith szerint mióta Kolumbiában van – 1974 óta – állandóan növekszik a betérni szándékozók száma.

Arab asszonyok kipát horgolnak

Az izraeli (nemzeti) vallásos férfiak jelképe a horgolt kipa. Valamikor a menyasszonyok (vagy jelöltek) horgolták vőlegényeiknek (vagy a jelölteknek), de ma ez másként van.

Ma egy Ramallah melletti kis arab faluban, Dir Abu Masaiban horgolják szorgos arab női kezek, miközben ülnek és pletykálnak, mint magyar „kollégáik” kukoricafosztáskor.

A falu asszonyai híresek horgolási tehetségükről. Azelőtt a hagyományos arab keféjüket horgolták, de ez az „ipar” modernizálódott és... Kínába költözött, mert ott olcsóbb a munkaerő. Így maradt a kipa.

A falusi nők áttértek a kipára. 12 sekelt kapnak egyért, és van,

aki napi négy-ötöt is „legyárt”. Ez komoly bevételi forrás ott, ahol a férj munkanélküli. Um Ali szerint „összejövünk, pletykálunk, és közben a kezek dolgoznak”. Az ötvenéves Nááma Chámasz kitanította őt lányát is a horgolás-kötés művészetére. Ebben semmi politika nincs, ez megélhetés (párnósze). Még a telepesekek is szívesen csinálnak kipákat. Különböző nagyságban és mintával. Ezek Amerikába is eljutnak, ahol hatszorosan árón kelnek el, mint amit az arab nő kap érte a falujában. Izraelben csak háromszorosan árón adják el, a közvetítői lánc végén...

Főrabbi – utazás csak közérdekből

Végre valahára az izraeli kormány elhatározta, hogy miniszeri engedély nélkül az országos főrabbi nem utazhatnak nyakra-főre külföldre.

Az intézkedést az váltotta ki, hogy az egyik főrabbi (aki már többször volt nem hivatalos ügyekben Budapesten is) „többet van külföldön, mint itthon”, panasztolták azok, akiknek a dolog nem tetszik.

A gyakorlatban ez úgy történik, hogy egy külföldi zsidó szervezet meghívja XY főrabbit saját, privát piárcéljaira, fizeti repülőjegyét, szállodáját, és ad neki néhány ezer dollárnyi tiszteletdíjat. A főrabbi pedig reprezentál, nyilatkozik stb.

Ennek most vége, mondják jeruzsálemi kormánykörökben. Egy miniszternek – aki a miniszterelnök nevében működik – kell jóváhagynia az utazást, miután a rabbinus hitelt érdemlően igazolta, hogy ez „közérdek”. Mármost izraeli közérdek.

A főrabbihoz közel álló körökben

Az Újpesti Klub családja és klubtársai körében ünnepelte Sugár Klári néni 100. születésnapját. Szerdócz Ervin rabbi helyettes, az otthon vezetői és az önkormányzat küldöttei köszöntötték a jubilánst. Képpünkön Dömsödi Farkas Bálint énekel Klári néninek.

csupán diszkrét mosollyal reagálnak. Ők úgy tudják – vagy gondolják –, hogy minden marad a régiben...

Peresz: nagyapám kért, hogy maradjak zsidó

Nemrég egy soá-megemlékezésen Simon Peresz, Izrael 86 éves államelnöke (most volt a születésnapja) felelevenítette nagyszülei utolsó napjait a wisznióvi gettóban, ahol a német nácik és lengyel segítőtársaik rájuk gyűjtötték a zsinagógát, és aki kimeneült a tűzből, azt agyonlőtték.

„Aznap – emlékezett Peresz könnyezve – anyai nagyapám egész családját kiirtották a gettóban.” Ez 1942 augusztusában volt. A nagyapa, Cvi Hirs Melczer és fe-

lesége, Rivka, nagyon szerették a kis Simont, és „reb Cvi nagyapa állandóan tanított engem, hároméves koromtól kezdve a héber betűkre, majd a Chumásra”. A Mák Rison tudósítója, Jichák Hildesheimer, különböző kérdéseket tett fel, és az izraeli államelnök elzárkózva mesélte: „Amikor elbúcsúztam tőle a vonatállomáson – alijázásomkor, 22 éves koromban –, azt mondta nagyapám, mesterem és tanítóm: Simon, légy zsidó! Maradj zsidó Erebben is!”

Peresz hozzátette, hogy reméli, sikerült betartania mártírhalált halt nagyapja kérését.

Egyébként, mint kiderült, Cvi Hirs Melczer, Peresz nagyapja, a híres volozsini jesivában tanult.

A.S.

Bűnhődés

Északon éltem
Fönt a Gálil ujján
Hol az ösvényeken, utakon
A somerek jártak a régi időkben...
Nem tudtam törvényt
Nem tudtam igazat
Együgyűn, bután
Botorkáltam
A szent kövek vájta sebekre
Sem figyeltem
Nem ment föl semmi
Semmi nem véd
A szigortól
Már nem félek
Boldogan bűnhődöm
Az apák, anyák
Az ellenük vétkezők vétke
Vállamon
Bűnhődöm boldogan
Nem érhet szörnyűbb
Nem véthetek nagyobbat
Annál,
Hogy elhagytam
A Gálil ujját.

Sándor Judit

Kidus lövóna „mace jankiperkor”, azaz a Hold megszentelésének szertartása jom kippur kimenetelekor

(Pilichowski festménye)

Keresse a
hírlap árusoknál és az
Inmedio.
Relay PÓNEM
boltokban! magazin
225 Ft
Előfizetés:
Pónem, 1242 Bp., Pf: 294,
email: ponem@freemail.hu
SZENESIVÁN

A kürtszó nem lankad

Az új zsinagógai esztendő kezdetét a régió belüli, zsinagógákban ünnepeltük Nagykorösi, Szolnokon és Kiskunhalason egyaránt – nyilatkozta lapunknak *Róna Tamás*, a Magszihisz Közép-magyarországi Régiójának vezető rabbija. Az őszi istentiszteleteken, összesen körülbelül 200–300 hívő látogatott el zsinagógáinkba.

A rabbi újrán tanításában a zsidó hagyomány örök körforgására emlékeztetett valamennyiünket. Cháj bochem, ami a szent nyelvről magyarra fordítva: Az életre lettünk kiválasztva. Ezekben a pillanatokban azonban az élet mellett az elmúlás is megérinti egész közösségünket – Báruh Dáján haEmet, azaz: Áldott az Igaz Bírő. Ez az a mondat, mely lényünk legmélyéből tör fel a veszteség hallatán.

„A tanítás központjában az ünnepi főimádságon, a Muszáf Ámidáf belüli három ima szerepel, a Málchujot, Zichronot, Sofárot, azaz Isten királysága, Emlékezés, Kürtharsogás.

Ahhoz, hogy Isten királyságát, a Málchujot imát megértsük, magunk elé kell képzelnünk a zsidó nép fővárosát s minden ember otthonát, az Örök Jeruzsálemet. A város szellemi középpontjában a Siratófal áll. E ponttól ha északra haladunk, egy kapu tűnik fel, melynek neve Sáár Tsuvá, azaz a Megtérés Kapuja. A nagyünnepkor során boldogan fordulunk a világ alkotója felé, s kérjük az Ő kegyelmét. A megtérés és a Világ Alkotójának örök királysága elválaszthatatlan fogalmak.

Egy picit lejjebb haladva egy újabb kapuhoz érkezünk; e második kapu elnevezése Sáár haRáchámim, az Irgalom kapuja – amit már nem látunk, mert kövekkel lett e

bejárat eltorlaszolja. E kapu ismertebb elnevezése a Messiás Kapuja, s takarókövei leomlanak majd, ha eljő a megváltás, és akkor irgalmat nyer a világ összes népe. A Zichronot, az emlékezések s az irgalom a mindenki el-távozottakért s az élőkért egyaránt a zsidó újév napjainak fő gondolatköre.

A harmadik, s egyben utolsó imádság a Sofárot, a kürt-harsogás. A Babilóniai Talmud Ros Hásáná traktátusában azt találjuk, hogy sófárt nemcsak kos szarvából lehet készíteni, hanem más kóser állat szarvából is, ám mégis a zsidó újév napjaiban a kos szarvából készült sófárt kell megszólaltatni. Vajon miért? – tesszük fel a kérdést. Ábrahám fel akarja áldozni Izsákot, ám az Égi Szózat ezt megakadályozza, s egy kossal váltatik ki az »zsáki áldozat«. Ahogy az Örökkévaló a törai időben megmentette Izsákot, úgy mentse meg a zsidó népet minden korban és minden időben. Ezért kell kosszarvval a kürt-harsogás hangjait az ég felé zengetni. E harmadik egységnek a helye nem más, mint a Siratófal maga, melyet a zsidó hagyományos kommentáriumok úgy ismer, hogy Sáár HaSámájim, azaz az Egek Kapuja.

Így, ha egy felsőbb nézetből lenne rá módunk, s rátekinthetnénk az arany Jeruzsálemre, úgy egy tündöklő háromszöget láthatnánk, melynek erővonalai a középponti csúcspontba futnak bele, ami nem más, mint az Egek Kapuja, s hogy onnan a magasba lövelljen, túl azon a határon, meddig még az emberi szem követni tudja.”

SZIP

Kegyeletes megemlékezés

(Folytatás az 1. oldalról)

mindig tudta, másnak is joga van mindehhez. És akit megfosztottak méltóságától, akit bántottak, megaláztak, bizton számíthatott arra, hogy Sztelho Gábor segít. Nem skatulyázott, hanem segített. Szeretettel és bátran segített. Bátran segített, amikor a gettóból kocsijárával gyerekeket csempészett ki, bátor volt, amikor vigaszt kellett nyújtani annak a két árván maradt fiúnak, akiknek orvos szüleit a Maros utcai kórházban nyilas különítmény végezte ki a betegekkel együtt. Bátor volt, amikor a gyermekotthon szöke kamasz fiúja a német katonaszökevényeket kereső orosz katonák puskacsövével nézett szembe: nem mérlegelt, hanem cselekedett, Luther-kabátját védelemre tárva a puskára lépett. És folytatható a sor. Bátor szeretet vezetett, amikor a háború után saját két gyermeke mellett több mint százat vállalt még fel, és megteremtette velük a Gaudiopolist. Bátor volt az ötvenes években is, amikor a kitelepítetteknek gyógyszer, élelmet vitt.

Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi emlékeztetett: kevesen voltak, akik e rettenetes korszakban, amikor gyilkolt a kard, a szomszédosság s az éhség, a védtelenek védelmére vállalkoztak volna, miképpen ezt a talmudi exegézis tanítja: ha tapasztalod, hogy ösztörök az Úr tanát, akkor ideje van a cselekvésnek. Sztelho Gábor, az evangélikus lelkész tapasztalta, kortársaival együtt látta nap mint nap, miként tör össze az Úr tanát, s a „Ne ölj!” parancsa miként válik sokak számára semmissé, s a védtelenek legvédtelenebbje, a zsidó gyermek miként lesz kiszolgáltatott és üldözött születése helyén, Budapesten. Ebben a rettenetes korszakban Sztelho Gáborban volt ész, erő és akarat, mely elméjében és szívében nem sorvadott átókcsúly alatt, hanem bátorságra és cselekvésre indította őt. A Talmud tanítása szerint aki egyetlen lelket is megment a pusztulástól, egy egész világot ment meg. Ő ezt a heroikus tettet odaadó és bátor munkatársaival ezerszeres mértékben cselekedte. Ál-

dás nevére és emlékeztetése. Áldás mindazokra, akik történelmi méretű cselekedetében segítői voltak. Hódolunk Sztelho Gábor emléké előtt a nem felejthető szív haláljával és a rebbendő ajak imádságával, a zsidó halotti imádság szavaival: Kél málé ráchámim, irgalmas Isten, részesítsd továbbra is Sztelho Gábor, a védtelen-ártatlan gyermekek megmentőjét a Te végtelen, örök irgalmadban! – zárta emlékező beszédét a főrabbi.

Donáth László lelkész a kő-könyv-könyv hármasságát taglalva szövegezte meg a kő-könyv mellett arról is, hogy a kő ősidők óta jel, amely, akár dacolva a jogrenddel, megbotránkozást is kelthet. Ez a kő – utalt a szoborra – nem a botránkozó, és sokunknak fontos. Donáth beszélt arról, hogy teológiai tanulmányait Sztelho Gábor halála után kezdte el, majd emlékeztetett kiváló elődökre és kortársakra. A könnyről szólva megjegyezte, érző emberként nem szégyellnivaló. A könyvvel kapcsolatosan sajnálatlanul jegyezte meg, a hagyaték csak töredéke a mentő munkásságának, de a megmentettek és leszármazottaik emlékeztetésében örökké él. Először cselekedett, s csak aztán prédikált. Sztelho Gábor politikusi fiaként tudta, ismerte a kor szavát, hogy mikor mit kell tennie, és annak idején bűnbánattal emlékezett arra, amikor tevékenysége védelmében egyházi emberekkel kellett szembefordulnia.

Végül a szónok köszönetet mondott mindazoknak, akik a szobor létrehozásához anyagi és más segítség-gel járultak hozzá.

Rogán Antal távollétében levelét helyettese, Puskás András olvasta fel. „A mai napon ismét gazdagabbá válik ez a városrész. Minden alkalommal büszkeség tölt el, amikor Belvárosunk otthont adhat valami újnak, ami mindannyiunk számára üzenetet hordoz. Sztelho Gábor »gyermekei« nem hagyták el egymást a mai napig, ennek az együtvé tartozásnak a jelképe az a szobor, amely most leleplezésre kerül, és ami mostantól kezdve mindenkié lesz. Öröm számomra, hogy mi is hozzájárulhatunk ahhoz, hogy méltóképp emlékezhessen mindenki Sztelho Gábor cselekedeteire” – írta többek között a polgármester.

Horváth Ádám rendező, aki maga is „Sztelho-gyerek” volt, s 1948-ig a közelében lehetett, felejthetetlen értéket kapott a lelkésztől. Elmondta, hogy ha a megmentettek teljes családja, valamennyi leszármazottja itt állhatna most, tízezres nagyszámban, tizedes nagyszámban, tizedes nagyszámban lehet-e most továbbmenni azon az úton, amelyet Sztelho mutatott? Végül hangsúlyozta: kötelesek lettünk volna már korábban lépni, hogy köz-

kinccsé válhasson a példa. A mentő mindent adott, de semmit nem kapott. Saját jelenünk megteremtéséhez sok ilyen emberre lenne szükség.

Pröhle Gergely országos felügyelő egyebek mellett elmondta: Sztelho Gábor most, miként életében is, kilépett a templomból. Itt áll lobogó Luther-kabátjában a formális Deák téren. Akik majd nap mint nap találkoznak vele, általa találkoznak az egyházzal is. Mi pedig csak hálát adhatunk Istennek, hogy egy ilyen elhivatott és bátor szolgatartást tudhatunk sorainkban. Sztelho Gábor Luther-kabátjának oltalmában helyet kapott az elhurcolt zsidó szülők, majd a háború után a bebörtönzött, kitelepített csendőrpáncsnokok gyermeke, és olyanok is, akiknek sorsa a politikai hullámveréstől függetlenül fordult rosszra. „Mindaz, ami 1944. március 19-től 1950. február 7-ig történt, Isten szeretetének megnyilvánulása” – írja Sztelho, s e szeretet jegyében védett mindenkit, akit védeni kellett egy jobb-, majd egy baloldali hatalommal vagy a mindennapok viszontagságival szemben. A szobron található évszám mellől tehát hiányzik egy másik, vagy legalább egy aprócska kőjel, aminek éppen egy olyan korban lenne jelentősége, amikor az egyetemes értékek furcsa kisajátításának időszakát éljük.

A Deák Téri Evangélikus Templomban a beszéd elhangzása után Sztelho Gábor két gyermeke, Ildikó és Gábor leleplezte a szobrot, majd az emlékezés kavicsai és koszorúk, virágok kerültek a talapzatra.

Demszky Gábor főpolgármester elmondta: egy igaz emberre emlékezzünk, aki mély keresztény hittel jutott arra a meggyőződésre, hogy más vallású honfitársait a hatalommal szembe fordulva megmentse. Részletesen szövegezte az időszakról, amikor közel nyolcszáz menekült gyermek megalakította a „Gyermek-köz-társaságot”, saját alkotmánnyal és önálló törvénykönyvvel igazgatva, ünnepségeket szervezve, könyvtár-énekkart létrehozva. Demzky hozzátette: ezt az utópikus kis demokráciát az újabb pártállami diktatúra sem nézte jó szemmel. Mi, budapestiek sosem feledkezhetünk meg arról, amit Sztelho Gábor tett.

Horváth Csaba szerint régi kötelezettségünknek teszünk eleget e szobor felavatásával. Kell, hogy a fővárosiak megismerjék és megértsek a mentő életútját, tettének indítékait, amelyek hitből, emberségből és a kor parancsából egyaránt fakadtak. „Amikor a főváros nevében ezt a szobrot átvesszem, ez azt is jelenti, hogy elkötelezzük magunkat Sztelho Gábor emlékének és példájának ápolására és ébrentartására mellett” – hangsúlyozta a főpolgármester-helyettes.

GÁL

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Lapozgatás egykori zsidó újságokban

Folytatjuk a híres cádik, dr. Singer Leó várpalotai rabbi előző számunkban megkezdett élettörténetét. Említettük, hogy az Izrael panaszai és feladata címmel 1906-ban Balassagyarmaton megtartott templomi beszédében (mindössze 29 éves volt ekkor) már látszottak a későbbi országos hírvő szónok országlánckörmei. A német megszállás utáni várpalotai péntek estén „a nagy pap istentisztelet engedélyezéséért esedezett, a sátn lelkű SS-pribék zordonan bár, de megadta kegyes engedélyét. A szent este rettegéssel csendjében zokogva törtek a magasba a könyörgés akkordjai... Majd német nyelven ünnepi szónoklat következett. Amint mesterünk később elpanaszolta, német fogadalmát volt kénytelen megszegni: a germán kegyetlenkedések óta szent fogadalom kötötte, hogy ősi templomunkban német szónoklat nem fog elhangzani. De veszélyben volt a nyája, a közössége, feloldotta hát a fogadalmát” – írta a szemtanú és barát, Gold G. Géza nyomdász 1945 szeptemberében dr. Singer Leó egyetlen életben maradt családtagjához, fiához, Imréhez küldött levelében. „A Szentírás tanításával a mélységes áhitat, a jótékony és az emberszeretet magvát hintette... Eleven fátylánk, lobogó útmutatónk életünk rögös útjain, elesettségekben vigasztalónk, istápolónk, és segítő agyalunk...”

Az idő és a tér végtelen amplitúdójának szélsőséges kilengései között vergődő élet-út származására készített. Nehéz megállni, hogy ne kapaszkodjunk fel vele együtt a szellem és az emberiség Csomolungmájára, és ne fogjuk meg a szent kezét, mely az Isten kiapadhatatlan erejéből táplálkozó lélek szellemi végrendeletét írja, hogy ne legyünk ott vele élete kilátóján, a legmagasabbon, mely évszázadok távlatából is irányt szab majd. Aztán pedig zuhanjunk vele együtt a poklok mélységesen mély szakadékába, oda, ahonnan magasra épített kéményeken át távozik az emberi pemey.

A rabbi, aki cádik, azaz jámbor volt életében, cádik, azaz jámbor maradt halálában is. Dr. Singer Leó a zsidó emberré válás evolúciójának Szináj hegyére vezet minket, oda, ahol már csak Isten lakik...

„A levél leírja, hogy a szónoklat nemcsak a jelen lévő hívőkre volt rendkívüli hatással, de az SS-katonát is megrendítette és könnyekre fakasztotta, ettől kezdve emberségesebben bánt velük. Egy hét múlva le is váltották...” – mondja Szepes Erika, az unoka, az 1976-os MIOK-évkönyvben nagyapjáról megjelent tanulmányában.

Térjünk vissza dr. Singer Leó életének kronologikus sorrendben követhető eseményeihez. Judaisztikai tanulmányai és alapos talmudismerete mellett világias tudományokkal és művészetekkel is foglalkozott. Prágai lányt vett feleségül, aki hamarosan a magyar nyelv olyan szintű ismeretére tett szert, hogy irodalmi műveinek korrektúrájában is segíthetett neki. Ekkoriban, valószínűleg 1908-ban született első gyermeke ihletésére, gyermekeknek szóló verseket és elbeszéléseket írt, elsősorban *Patai József* lapjának, az 1911-től megjelenő *Múlt és Jövőnek*, de a Remény című ifjúsági lapnak is. Írt glosszákat és irodalmi kritikákat az *Újságnak* és a *Pesti Hírlapnak*. Legjelentősebb irodalmi műve, az *Asmodáj a Múlt és Jövőben* jelent meg folytatásokban. Az első világháborúban behívták katonának, 1916-tól előbb Prágában, majd a déli fronton tábori lelkészként teljesített szolgálatot. A Tanácsköztársaság alatt és annak bukása után kifejtett tevékenységét már eléggé jól ismeri az olvasó a *Hagyomány* című lapban megjelent „Megbocsátó megértés” című cikksorozatának egyes darabjaiból, melyeket előző számunkban ismertettünk és elemeztünk. Meggyőződésünk, hogy ennek a cikksorozatnak egy korszerű, mai kiadása számos kérdésben feleletet adna jelen problémáinkra, és talán még a megoldás kulcsát is felkínálná. Élete az igazságkeresés jegyében zajlik. Kiáll és küzd, harcol és vállal, és szerez barátokat és tisztelőket népének és önmagának. „Vallásának ősi tradícióhoz ragaszkodva távol tartott magától mindenkit, aki ezt a köteleket önként elszakította” – írja Szepes Erika. De az egyszerű emberekhez, a szegényekhez, zsidókhoz és keresztényekhez egyaránt vonzódik. Ügyeket intéz, vigasztal, éhezőket lát vendégül ebédlőjében. „Felekezetre való tekintet nélkül mindenki bölcs tanítója, gyámoltója volt.” Nemcsak Várpalotáról, de a környező falvakból is elzarándokoltak hozzá, bértértek hajlékába, hallgatták szavait.

Amikor *Koppel Reichnek*, a felsőház első ortodox képviselőjének halála után felajánlották neki a képviselőiséget, kereken visszautasította. Döntését baráti körben a Zsoltárok könyvéből vett idézettel indokolta: „Boldog ember az, aki nem jár a gonoszok tanácsán, bűnösök útján meg nem áll, és csúfolódók székébe nem ül.” (Zsoltárok 1,1)

Főművéről, az *Asmodáj*ról hosszú levelezéseket folytatott. Egykori egyetemi professzora, *Hegedűs István* például nem találta eléggé drámainak. Nem tudta vagy nem vette észre, hogy a drámában használatos megoldásai a midrás hasonló megoldásain alapulnak, de felvilágnak Hérodotosz *Plükratész* gyűrűje című elbeszéléséből származó emlékképek is. Tudományos levelezéseit kétkötetes könyv formájában adta ki, melynek Kolbo volt a címe. Ezt a címet eredetileg egy irodalmi, művészeti, tudományos folyóiratnak szánta, melynek létrehozásával valószínűleg jelentős értéket tett volna le a magyar kultúra asztalára, ez azonban általunk ismeretlen okokból sajnos csak terv maradt. A Kolbóban közölte *Palágyi Lajos* Asmodájával kapcsolatos gondolatait is, továbbá *Rákosi Jenő*vel a Budapesti Hírlap hasábjain folytatott nyílt vitáját, mely soha sem nélkülözötte az irodalmi, tudományos nyelvezetet, és melynek legszebb darabjait *Asmodáj-tanulmányok* címmel jelentette meg 1922-ben. Az *Asmodáj* a magyar irodalom tengerének bizonyos vizein hatalmas hullámokat keltett. Singer Leó és Rákosi Jenő antagonisztikus ellentéte *Asmodáj-ügyben* a két embernek a zsidósághoz való viszonyán alapult. Az *Asmodáj* értékes gyémántja lehetne a magyar irodalomnak. Kár, hogy megfeledeztek róla.

Székel Leó álneven Kis Könyvtár sorozatot készített, melynek kötetéhez kispénzű emberek is könnyebben hozzájutottak. Keleti gyöngyök címmel itt jelentette meg *Kardos Albert* és saját műfordításait modern héber költők verseiből. Sajátos igényt élegítettek ki a Meglát Eszter és az ahhoz fűződő legendák, magyarázatok műfordításai, valamint a témához kapcsolódó irodalmi, képzőművészeti és zenei alkotások kötetbe rendezése 1928-ban. Ebben az időben ültette át magyarra a Zsoltárok könyvét, melynek szép, új kiadása a 60-as években jelent meg Izraelben, és ugyancsak Izraelben nyomtatották ki a Haggada és a Kicur Sulchan Aruch új kiadásait is Singer Leó fordításában.

Álljunk meg egy pillanatra a Kicur Sulchan Aruchnál, melynek előszavában ezt írja: „Lefordítottam a Sulchan Aruch e kivonatát azért, mert a magyar zsidóság, mely számos bűnében azt sem tudja már, hogy mi a zsidóság és melyek a törvényei, hogy legyünk mindnyájan Istennek szolgálói, a szentség megváltást hozó papjai.”

Külföldön is gyakran publikált. Dolgozott a Jahrbuch der Jüdisch-Literarischen Gesellschaftnak, valamint szócikkeket szerkesztett lexikonoknak és enciklopédiáknak. Az Enciklopédia Judaica számára feldolgozta a magyarországi zsidó települések és községek történetét, amivel jelentős szerepet vállalt a magyarországi zsidóság történetében előforduló fehér foltok feltárásában.

Utolsó, 1943-ban megjelent kötetében, az *Apró történetek* a talmudból és a midrásból címűben hagyományaink régmúltjába menekül a negyvenes évek elejének szörnyű valósága előtt. A zsidóság szabadságharcai, hősiességének és „gevrájának” mindennapjai elevenednek meg ezekben a kis parabolákban.

A véstérhes idők közeledtével egyre inkább ügyezett hittestvéreinek segítségére lenni. Szervezett, bátorított, munkaszolgálatosok ügyeit intézte.

Dr. Stein Artúr, a Hagomány című zsidó lap egykori főszerkesztője így emlékezett meg dr. Singer Leó életének utolsó napjairól a *Szabad Szó* (a külföldi demokratikus magyarjainak lapja) 1946. március 15-i számában:

„Hiába akarták dr. Singer Leót, a várpalotaiak ragyogó tollú, kristálytisza jellemű papját a nemzsidók kiemelni deportálandó híveinek sorából, hogy ezt a szerintük is nagy értéket átvesszék: az életben és a halálban egyaránt szentnek bizonyult nagy rabbi vállalta, követelte a sorsközösséget hitközösségének tagjaival, hittestvéreivel.”

Emléket Várpalotán a Singer Leó emlékház és könyvtár őrzi. *Dr. Janusz Korczákról*, a tanítványait a gázhalálba kísérő hős lelkű pedagógusról utcát neveztek el Izraelben. Megérjük-e még, hogy az újjáépülő pesti zsidónegyed egyik házának falán utcanévtábla hirdeti annak a magyarországi rabbinak a nevét, aki életében és halálában méltó volt arra, hogy példaképe legyen az ifjúságnak?

Magén István

LAKÁS, ÉPÜLET FELÚJÍTÁSA

- Alpinista módon homlokzatjavítás, tetőfedés
- Gázberendezések, gázvezetékek felülvizsgálata (hatósági engedéllyel)
- Műszaki vezetés, árajánlat-készítés hitelfelvételhez is

FRANK (alapítva: 1892/1972)
Tel./fax: (1) 331-5743
E-mail: frank1063@t-online.hu

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Hittanoktatás a Hegedűsben (XIII. ker., Hegedűs Gy. u. 3.) minden szombat délután. 06-20-311-9402.

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbistület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermek körülményeit vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbistület@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Kereskedő és becsüis ügynökség hagyatékot, gyűjteményt ad-vesz. Tel.: 06-30-928-7792.

Könyvnyomtatás, füzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messinger: 315-0264.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ vásárolók nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT**, 12 személyes evőeszközöket, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat stb. Kovács Margit és Gorka kerámiait, herendi, meissen, Zsolnay porcelánokat, régi álló-, fali- és asztali díszórákat, antik, barokk bútorokat, tabernakulumot, szekert, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa- és márványasztalokat veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN**. Díjtalan kiszállítás, értékbecslés, vidékre is. **ÜZLET: I. KER., BATTHYÁNY U. 10.** (Mária téren). **TEL.: 201-6188, 06-20/323-4104.** E-mail: kastelyberendezese@t-online.hu

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhöz megyek. 06-20-551-4580.

Ujlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Vizes falak utólagos szigetelése garanciával, műszeres falnedvességmérés, hőkamerás épületdiagnosztika, hőterképezés. Szántó Szigetelő Vállalkozás. Web: www.falszigetel.hu, e-mail: falszigetel@invitel.hu, tel.: 251-8684. Mobil: 06-30-950-1306.

Tóratekercsek, tfilinek és mezük számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusalimi Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

Pöttös bögréjétől a hagyatékaig felvásárolom, szemetét elszállítatom, lakását utána összetakarítom. Harsányi Ildikó, 06-30-209-3463.

Kiadó lakások. I. ker., Attila úton 81 m²-es, kétszobás lakás hosszú távra kiadó. VII. ker., Síp utcában 24 m²-es üzlethelyiség hosszú távra kiadó. XIII. ker., Hollán Ernő utcában 41 m²-es, másfél szobás lakás hosszú távra kiadó. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5568 telefonon.

Kárpótlási jegyet, földtulajnyt legmagasabb áron vásárolok. Azonnali készpénzfizetés. 06-20-575-1411, 334-2620.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@bzh.t-online.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 3120 Ft

Külföldre 5760 Ft/év

USA és Izrael: 6240 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap

Üzletág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.

Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomtatás:

VEZSPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSN 0133-1353

Hegedűművész tanítást vállal. 242-7267.

Zongoratanár tanítást vállal. 250-5393.

Megbízható, tiszta nő lakástakarítást vállal. Leinformálható a 06-30-202-6267 számon. Saját száma: 06-20-205-8587.

Eladó 120 m²-es, VII. ker., Klauzál utcai lakás tulajdonjoga hasznélvezettel. Irányár: 18 millió Ft. 06-20-946-3912.

Unokája keresi Luger Imréné sz. Róth Jozefina (Ágnes) rokonait. A VII. ker., Csengery u. 3.-ban lakott, 1974-ben bekövetkezett haláláig. E-mail: ab.shwartz@gmail.com, tel.: +972-546-800-495.

Ne hagyja elenyészni képeit! Diáit, negatívait, családi albumát, fotóit, régi videofelvételeit nézze a saját televízióján, számítógépén, 1 DVD-lemezen az összes emlék, dokumentum megőrizhető, ajándékozható. Bánki Miklós, 06-30-992-1549 (telefonszám-változás!), www.bmfilm.hu

Rákóczi út elején csendes, egyszobás, összkomfortos lakás igényes turistáknak vagy hosszú távra kiadó. Tel./fax: 351-1615.

Takarítást és idősgondozást vállalkoz. Beszélék irvítul, értek a kóser háztartásvezetéshez. 06-20-213-1458.

Nívós hölgy társalkodást vállal, valamint egyszemélyes háztartásba besegít, referenciákkal. E-mail: roziedit51@gmail.com Tel.: 06-30-272-9914.

HÁZASSÁG

18 év tapasztalattal várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8-10-ig, este 20-22-ig. E-mail: gyorgyi11@vivamail.hu

Zsidó szellemiségű, nem dohányzó társat keres 65 évesig egy 60 körüli, jelenleg Németországban élő, de Pestre települő angoltanárnő, 170 cm magas, sportos, zenét, színházat kedvelő, de nem megalkuvó természetű. Tel.: 00-49-177-971-9157.

Egyedül élő, független, gyermektelen, művelt, jószívű, 80 éven felüli úrral megismerkednék társaként. Én 73 éves vagyok. Tel.: 06-20-416-9045, 06-48-311-212.

61/175/80, nyugdíjas, magányosan füstölő, különélő férfi keres 45-55 év közötti, hasonló élethelyzetű és érdeklődésű (art film, színház, muzsika), csinos nőt. Autóm, jogsim, ingatlanom, számítógémem nincs. No: ezotéria, horoszkóp, természetgyógyászat, barkács, bulvár, gagyi! Yes: Bach, Tolsztoj, Arany, Radnóti, Van Gogh, Scotch, étterem, utazás. 06-30-459-3386.

NÜB EGYESÜLET

KIMUTATÁS B) vagyon felhasználásáról 2008. év

Megnevezés	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Adatok E Ft-ban Változás
Tökeváltozás összege	1835	657	-1178

KIMUTATÁS C) a cél szerinti juttatásokról 2008. év

Juttatás megnevezése	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Változás
Közhasznú tevékenység keretében nyújtott	0	0	0
Adóköteles támogatás	0	0	0
Adóköteles nem pénzbeli támogatás	0	0	0
Adómentes pénzbeli támogatás	0	781 000	0
Adómentes természetbeni támogatás	0	0	0

KIMUTATÁS D) a kapott támogatásokról 2008. év

Sorsz.	Támogató megnevezése	Támogatott cél	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Eltérés
1.	Központi költségvetési szerv	Működési	5 044 556	9 002 884	3 958 328
2.	Elkülönített állami pénzalap				
3.	Helyi önkormányzat és szervei				
4.	Kisebbségi települési önkormányzat és szervei				
5.	Települési önkorm. társulása				
6.	Magánszemély				
7.	Egyéni vállalkozó				
8.	Jogi személyiségű gazd. társ.	Működési	1 000 000	1 000 000	
9.	Jogi személyiség nélküli szerv.				
10.	Közhasznú szervezet				
11.	Közhasznúként be nem sorolt szervezet				
12.	Egyéb				
13.	APEH (1% közcélú felajánlás)				
	Összesen		5 044 000	10 002 884	4 958 328

KIMUTATÁS E) a vezető tisztségviselőknek nyújtott juttatásokról 2008. év

Megnevezés	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Eltérés
Tiszteletdíj			0
Költségterítés			
Napidíj			
Összesen	0	0	0

KIMUTATÁS F) Költségvetési támogatás felhasználásáról Pályázaton elnyert támogatás 2008. év

Támogatást nyújtó megnevezése	Időpont	Összege	Felhasználás célja	2007	2008	Eltérés
MAZSÖK	07.04.	4 676 437	Működési	4 676 437		
MAZSÖK	10.31.	368 119	"	368 119		
MAZSÖK	11.25.	5 044 548	"		5 044 548	
Minisztereln.	07.09.	3 958 336	"		3 958 336	
Összesen		14 047 440		5 044 556	9 002 884	3 958 328

NÜB ALAPÍTVÁNY

KIMUTATÁS B) vagyon felhasználásáról 2008. év

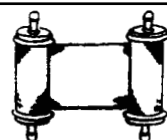
Megnevezés	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Adatok E Ft-ban Változás
Tökeváltozás összege	1379	1378	-1

KIMUTATÁS C) a cél szerinti juttatásokról 2008. év

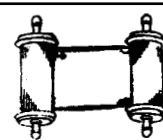
Juttatás megnevezése	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Változás
Közhasznú tevékenység keretében nyújtott	0	0	0
Adóköteles támogatás	0	0	0
Adóköteles nem pénzbeli támogatás	0	0	0
Adómentes pénzbeli támogatás	470 000	80 000	-390 000
Adómentes természetbeni támogatás	0	0	0

KIMUTATÁS D) a kapott támogatásokról 2008. év

Sorsz.	Támogató megnevezése	Támogatott cél	Előző évi adat	Tárgyévi adat	Eltérés
1.	Központi költségvetési szerv	Alap cél	1 708 000	1 229 924	-478 076
2.	Elkülönített állami pénzalap				
3.	Helyi önkormányzat és szervei				
4.	Kisebbségi települési önkormányzat és szervei				
5.	Települési önkorm. társulása				
6.	Magánszemély	"	45 000	36 500	-8 500
7.	Egyéni vállalkozó				
8.	Jogi személyiségű gazd. társ.	"	1 000 000		-1 000 000
9.	Jogi személyiség nélküli szerv.				
10.	Közhasznú szervezet				
11.	Közhasznúként be nem sorolt szervezet				
12.	Egyéb				
13.	APEH (1% közcélú felajánlás)				
	Összesen		2 753 000	1 266 624	-1 486 376

IMÁIDÓK

Templomok	Péntek este Okt. 23.	Szombat reggel Okt. 24.	Péntek este Okt. 30.	Szombat reggel Okt. 31.
Hősök	18.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	17.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	17.30	9.00	16.20	9.00
Thasvári P. u. 5. (Iubavicsi)	18.30	9.00	17.30	9.00
Tökölly út 83.	18.30	9.00	17.30	9.00
Hunyadi tér 3.	17.30	9.00	17.30	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	17.40	8.00	17.30	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Békkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	17.40	8.00	17.30	8.00
Alma u. 2.	17.40	8.00	17.30	8.00
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.25	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.00	18.00	9.00
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visegrádi u. 3.	18.00	9.00	18.00	9.00
Desseffy u. 23.	17.40	9.00	17.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	16.30		16.30	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	17.30	8.00	17.20	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	17.30	8.00	17.20	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	17.00	8.00
Pécs (Füred u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	17.00		17.00	
NAPTÁR				
Október 23. péntek	Chesván 5.	Gyertyagyújtás: 5.23		
Október 24. szombat	Chesván 6.	Szombat kimenetele: 6.27		
Október 30. péntek	Chesván 12.	Gyertyagyújtás: 4.12		
Október 31. szombat	Chesván 13.	Szombat kimenetele: 5.16		

Programajánlat

Október-november

Generációk Klubja (Hunyadi tér 3., félemelet)

Október 19. (hétfő) 15.00: Találkozunk a Dohány utcai zsinagóga előtt, és közösen megtekintjük a 150 éves évforduló egyik programját, a történeti kiállítás. A belépőjegy ára 250 Ft. Kísérőnk Fröhlich Katalin.

Október 26. (hétfő) 15.00: Vendégünk Totha Péter Joel, a Páva utcai zsinagóga rabbija.

KLARINÉT, KONCERT, KAFTÁN

Közös kurzuson a klezmer királyával

Péntek este Cfáton. A lassan le nyugvó nap sugarai bíborra, arany-sárgára festik a házfalakat. Néhol lövésnyomok, melyeket a festők, művészek hirdetésrátétellel gyógyítanak. Szűnik a hőség, egyre több fekete kaftán és kendőbe kötött fej tart ugyanabba az irányba.

A hotelből Giora Feidmannal megyek a régi arab negyed házai közt az Abovah zsinagóga felé. Giora régi, de ismerős dallamokat dúdol hal-kan, meg-megállva. Mikor a dallamok széles kiterjedése már nem bírja a léptek ritmusát, dinamikája a dúdolást, előtör a Jaribon, jaribon, a Sálom áléchem... De jó, hogy nem a szomszédban van ez a zsinagóga! Húznám az odaérkezést, ameddig csak lehet.

Nagy híre van a cfáti klarinétos kurzus alatti szombatnak. Teli a zsinagóga, érezni az ünnepi csendet, a csodávarást, amit a sábbát beköszöntése előtt majd a muzsika fog hallhatóvá tenni, még magasabba emelve az ünnepet az itt lévő emberi szívekben.

A kurzus ideje alatt nemcsak a régi nevét megőrző szeráj falai közül, de az utcákon, tereken, sőt még a zsinagógából is felcsendül a klezmerzene, a klarinét édes hangján, a mandolin citeránkhöz hasonlító pengésén. A zsidó lélek muszikája ez, ahogy azt a jeruzsálemi Jad Vasem kövei között kifeszített hatalmas plakát hirdeti. De ne szaladjunk ilyen gyorsan a kurzus végére a széppel és jóval, az idő ügyis gyorsabban szalad.

Még a tavasz első napjainak egyikén vagyunk, ülök a számítógépemenél, előttem a beérkezett levelek listája, köztük egy csupa kérdőjeles címzés. Rövid tanakodás: vírus vagy csak másféle betűkarakterek? Hát

Magyaros klezmerszvit a Jad Vasemben

persze hogy héber, már nyitom is, a levél pedig angolul egy meghívás, mennék-e tanítani klezmer, klarinétot, zenét Galileába? Egyhetes kurzus, művészeti vezető Giora Feidman. Hát persze! Már holnap, sőt, nem lehetne most azonnal? Lásuk, hol is? Safed, hát persze, Cfát, a szent város. Hol is lehetne máshol megtartani egy ilyen rendezvényt? Lassan megy az idő, vége a nyárnak, augusztus. Ülök a repülőn, látszik már Tel-Aviv a tenger felől, a magasból. Leszállunk, és máris az iránytáxin robogunk, egyelőre a síkon, aztán egyre magasabba. Jobbra a Tiberias (Genezáreti) tó kékje, balra a hegytetőn már Cfát házai. Szűk sikátorok, a bennük megbújó szállodával. Gyorsan becsekkolok, és már az

első nyitómegbeszélésen vagyok, ami időközben elkezdődött. Megbeszélés? Persze, de milyen! Hangszerrel a kézben. Giora eljátssza a tanulóknak a napirendet, az érendet, a programokat – vagy ez nem is olyan fontos, hanem a zene, ami minden nyelven ugyanazt jelenti, minden szívhez ugyanúgy szól! Ez már az első kurzus, és mindegyik erről szól majd. Érkeznek az instrukciók, németül, angolul, héberül, jiddisül, spanyolul, éppen melyik nyelven jut eszébe a megfelelőbb kifejezés Maestro Giorának. Mint a koncerteken! Mint azon az elsőn is! Becsukom a szemem, és emlékszem, ott szorongunk a Pesti Vigadó harmadik emeletén és lessük a csodát, amit addig csak felvételtől ismertünk. Feidman klarinétos, konferál!

De nincs idő mészálni, már be is mutatnak; méregetnek, kóstolgatnak a kíváncsi szemek, fülek. Előttöm mind klasszikus klarinétosok tanítottak. Nagynevű elődeim a párizsi operából, Amerika legkitűnőbb egyeteméről, kizárólag klasszikus játékosok voltak. Lehet, hogy megelőzött a hírem? Sejtik, hogy nem csak „klasszika” lesz? Giora már a gulyást emlegeti, persze a kóser változatát, meg a „klezmercsárdást”.

Bemutakozásként játszom. Varázsolok valami szépet, valami freilexes frisscsárdást, szép, meleg hangú bevezetéssel, ahogy a Ferivel szoktuk. A hatás nem is marad el, és ki is tart a hét minden napjára, a szeráj, a zsinagóga, az utca koncertjére. Tetszik a judromos íz, a hangvétel, a dallamvilág. Sok taps a jutalom.

Az egyik koncerten bekiabálnak magyarul: Mondjad magyarul! Meg: A Szól a kakast szeretnénk!

Balogh József klarinétművész, tanár, zeneszerző, átiratok készítője, több zenei együttes alapítója és vezetője. Zeneiskolai tanulmányait Pécssett kezdte el, apja és nagypapja is klarinétos, valamint szaxofonos. A középiskola elvégzése után Budapesten, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait. Már főiskolásként munkalehetőséget kapott az Operaház Zenekarában, ahol 10 évet töltött el. Később a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának szólóklarinétosa volt, szintén 10 évig, s több évig a Budapesti Liszt Ferenc Zenekadémiá tanára. Repertoárja széles, a klarinéton kívül tárogatón és szaxofonon is játszik. A klasszikus zene mellett más zenei műfajoknak – dzsessz, cigányzene, népzene, klezmer – is kitűnő ismerője és előadója.

Nem látok arcot a szemembe világitó színpadi reflektoroktól (majd csak a koncert után), és megígérem, hogy pénteken, a zsinagógában eljátszom. El is eléneklem. Szent város! Hallom magamban, hogyan énekelte a kilencvenéves, szálfatermetű öreg mészáros az újpesti szeretetotthonban. Néha megcsuklik a hang, néha már csak a szöveg érthető, Sejibone bét há-mikdás, ir cijon tömálé... Aztán játszom. Emelkedett a hangulat. Elérzékenyül a hang, csillogóbb lesz a szem. Persze később, a vacsoránál, már jókedvűen énekelünk, sőt a dal ritmusára verjük az asztalt, vagy tapsolunk hozzá. Eszembe jut egy dallam: cádik kátámár – énekeljük. Ritka az igaz ember, mint a cédrus Libanon lejtőin. Libanon van vagy tíz-tizenöt kilométer ide! A cédrus az tényleg kevés...

Napközben nagy a meleg, sok a tanítvány. Fogynak a napok, egyre csúszik a városnézés, a turistáskodás. Vendéglátóim elvinnének autótval, de az utolsó lehetőséget is elszal-

lasztom egy ebédmeghívás miatt. Házigazdám a bekiabáló, Rosenberg Sándor (Smuel). Gyöz a barátság, a vendégszeretet, a fenséges íz: gulyás, kocsonya, magyar borból fröccs, beduin kávé. Marad a fogadkozás, a „majd legközelebb”.

Magyar múzeum Cfáton. Igen, pontosabban a magyar nyelvterületről származó zsidóság múzeuma. Sokszínű, gazdag, páratlan gyűjtemény, amit akkor délelőtt láttam, Josef Lustig, Józsi bácsi, az igazgató és alapító szíves kalauzolásával. A tárgyak életre keltek és meséltek, mind megannyi élet története.

Este az utolsó koncert a szerájban, és már csomagolunk, másnap utazás Jeruzsálembe, koncert a Jad Vasemben. Rengeteg ember, tévéfelvétel. Itt játszom majd a magyaros klezmerszvitet. Megindító a helyszín, sziklák, nevek, kövek. Nagyon nagy a siker, és a végén mindenki együtt a színpadon. Búcsúznak a közönségtől, egymástól. Lecseng az utolsó akkord is, és ez a hét már maga a felejthetetlen történelem, a Volt!

Busz, reptér, éjszaka, egyedüllet, csend. A klezmerzenész jól megszokott, állandó koncert utáni kísérői a világ minden táján. Taps, reflektorok, barátok után egyedül a tel-avivi állomáson. A vonat majd egy óra múlva jön, addig van idő az emlékek, ifjúkorom falusi lakodalmainak hajnalairól hazafelé, az állomásra befutó gőzösök, restik világáról. A zsebembe tett repülőjegy kemény kartonja emlékeztet a vonatkozás után rám váró pár ezer kilométerre. Nincs idő az alvárs, reggel 7-kor megy a gép. Fáradság, szürkéség! A reptér szürke betonja sehogy se tudja feledtetni Cfát, az elmúlt hét színeit, átélte élményeit. Színesen világitó Tax Free Souvenir Shopok, The Best of Klezmer CD. Most itt olcsóbb! – hirdeti a felirat. Ajvél! Hát ez egyáltalán nem lep meg. Az igazi, az élő, az ott maradt Cfáton.

Nekem mondják? Én tudom!

Balogh József

Korcsolán Orsolya hegedűművész lemezbemutató koncertjét a Zsidó Nyári Fesztivál programsorozata keretében a Rumbach utcai zsinagógában rendezték meg. Ezt megelőzően kaptam a megbízást egy beszélgetésre, ismerkedjenek meg a hazai olvasók a nagyszerű hegedűs szakmai kiválóságán túl az emberrel, az anyával, a feleséggel, az Örök Nővel is.

– Az előadáson Ravel egyik átiratát, a Kaddist, szülei emlékének ajánlotta...

– Édesapám korábban, Édesanyám 59 éves korában hagyott itt, éppen a temetés előtt kicsivel tudtam meg, hogy áldott állapotban vagyok. Anynyira készült a nagymamáságra szegény... Hirtelen felnőttem, gyermeket vártam, játszottam és zenét, főként klasszikusokat és dzsesszt hallgattam, ez adott erőt.

– Hol született meg Nátán?

– Kuala Lumpurban, egy fantasztikus adottságú kórházban.

– Család és zene, zene és család. Létezik-e prioritás bármelyik irányában?

– Mindkettő nagyon fontos az életemben, nem is lehet különbséget tenni, vagy egyiket a másik elé helyezni. Férjemet, Sugár Gergelyt, aki a Bécsi Szimfonikusok kürtművésze, a Bécsi Konzervatórium professzora, tizenhat évesen ismertem meg, szinte gyermekkori szerelem a miénk, Ő és a fi-am adják a biztos hátteret számomra.

– Mit jelentett a fiatal művésznak a New York-i Juilliard School mesterdiplomájának átvétele az év disz doktorától, Morgan Freemantól?

– Fantasztikus boldogságot, hiszen magyarként első voltam, aki ezt megkaphatta, és előnyt is, hiszen tanulmányaim során sok-sok tapasztalattal gazdagodhattam, amihez az európai kultúrát integrálva, ötvözve, színesebb egyéniséggé válhattam.

– Zsidóság és zene, család és zsidóság. Érvényes-e a kölcsönös együtthatás, és ha igen, hogyan?

– Nálam a kérdés első fele a gya-

Interjú Korcsolán Orsolyával

korlatban már 12-13 éves koromtól evidens volt. Akkor kezdtem hegedűn játszani, majd később kutatni a zsidó zenét, tenni azért, szinte elkötelezetten, hogy a zsidó zenei kultúra megmaradjon. Család? Például férjem nagypapja holokauszt-túlélő volt, Kárpát utcai lakásába gyakran és nagyon szívesen jártunk: a munkaszolgálat, Mauthausen, a történelem e szegényteljes fejezete tárult fel előttünk. Tudom, hogy nagy hatással volt rám mindez, s a hallottak is inspiráltak egy-egy tétel során. Hagyománytisztelők vagyunk, ha lehetőségem van, péntek este gyertyát gyújtok, és az ünnepeket is igyekszünk megtartani.

– Nevezhetem világpolgárnak, a zene utazó nagykövetének?

– Nem túloz ezzel, hiszen több földrészen, számos országban járhattam, koncertmesterként különféle színvonalas fesztiválokon vehettem részt. Csak néhány példát említenék: Japánban, Németországban, Izraelben, New Yorkban (három gyönyörű évet éltem ott), Malajziában (hat évig tartózkodtam ott), Mexikóban, Ausztráliában és Ausztriában, Bécsben, ahol jelenleg élünk.

– Bécs... Milyen az életük abban a városban, melynek elismerten híres a zenei hagyománya, és az előbbi helyek közül legközelebb van Magyarországhoz?

– Az úgynevezett zsidónegyedben lakunk, egy sarokház első emeletén. Kinézve az ablakon, szinte alattunk zajlik egy ortodox szefárd közösség élete, ami a hitet is erősíti, és zeneileg is inspirál. Nátán, akinek a britje még Malajziában volt, és hároméves kora előtt nem vágattuk le a haját, óvodás, birkózik a német nyelvvel (korábban az angolt már elég jól beszélte, tulajdonképpen kétnyelvű, de anyanyelve természetesen a magyar). Éppen olyan eleven és érdeklődő kisfiú, mint

társai. Neki is, nekünk is sikerült már jó barátokat szereznünk.

– Ha este éppen nincs fellépés, hogyan zajlik egy átlagos napja?

– 5-6 óra gyakorlással – aminek hiánya elvonási tünetet okozna –, zenehallgatással, növendékek fogadásával (hiszen tanító is). Vásárolok és főzök, szívesen próbálok ki új recepteket, mint mindenki más. Óvodából hazajövet a kisfiammal nagyot sétálunk, gyakran biciklivel, otthon játszunk, fűrdetés, vacsora, meseolvasás...

– Ennyi különféle élmény, benyomás vajon rávetül-e egy lakás berendezési stílusára, tárgyaira?

– Bevallom, gyűjtöm az ázsiai antik berendezési tárgyakat, miután

lehetőség volt Malajziából átköltöztetni őket, most a bécsi lakás díszei. Büszkeségem egy százéves sanghaji nászágy, ami egészen különleges darab. A Magyarországról hozott, szintén régi bútorokkal teljes a harmónia. Szakácskönyvgyűjteményemhez és a sok-sok emléket jelentő apróságokhoz ugyanígy ragaszkodom.

– Említette, hogy szeretne a teljesség igénye nélkül néhány olyan embernek köszönetet mondani, akik sokat tettek annak érdekében, hogy művészi fejlődése töretlen legyen, hogy különféle kurzusokon részt vehessen, akik erőt adtak és hittek Önben...

– Hálával gondolok Heisler Laci bácsira (a művésznő mélyen megdöbben, hiszen tőlem tudja meg, hogy az interjú felvételekor már nincs az élők sorában), szeretettel mondom köszönetet Fröhlich Robinak, sok szakmai segítséget kaptam például Fekete László főkantortól, Lisznyai Máriaától és szegény Kepecs Zsuzsától, aki a Joint közreműködésével egy New York-i ösztöndíjhoz segített hozzá.

Az interjú elkészült, a férj és a kisfiú visszatértek, elfáradva a programon felüli sétától, hogy a nyugodt beszélgetést biztosíthassák számunkra.

– Nátán, mit kéne még a mamáról írni? – kérdeztem.

– Írd meg a tortát – vágta rá a kisfiú.

–???

– A Pavlova torta, amit a születésnapjára szoktam sütni, nagyon szeretjük, és amelynek a receptjét szívesen osztom meg az olvasókkal, és kívánok hozzá jó étvágyat.

Legyen hát... ilyen slusszpoén még úgysem volt. A lap olvasói nevében további sikereket kívánok a művésznőnek úgy szakmailag, mint a magánéletben.

gál

Pavlova torta

4 tojásfehérje (szobahőmérsékleten)
2 csésze kristálycukor (finomított)
1 púpos teáskanál kukoricakeményítő
1 teáskanál ecet
1 teáskanál vaníliakivonat
4 evőkanál forralt víz, egyenesen a forralóból

Ezeket 10 percig keverjük robotgéppel jó keményre. Ha kemény a hab, egy lapos süteménysütő lapra sütőpapírt vágunk, és egy 20 vagy 22 cm-es tortaforma alját körülrajzoljuk ceruzával. Erre a körre, amit megrajzolunk, felhordjuk a habot, az oldalakat minél magasabba próbáljuk spatulával formálni, a tetejét pedig laposra. Ezt előmelegített 180 fokos sütőbe tesszük, és 10 percig sütjük (így a habforma megkeményedik), majd leállítjuk a sütőt 150 fokra, és 45 percig sütjük. A torta akkor a legszebb, ha fehér marad, így figyeljük, nem barnítja-e nagyon a sütő, ha igen, egy kicsit vegyük lejjebb a hőfokot vagy takarjuk le óvatosan sütőpapírral (minden sütő más). Ha kész (letelt a 45 perc), a sütőben hagyjuk kihűlni (akár egész éjszaka).

Ha kihűlt, 500-600 ml tejszínt felverünk és a tetejére tesszük, majd friss gyümölcsökkel (málna, eper vagy kivi) gazdagon díszítjük, ahogy ez a képen is látható.

Jó süttét, jó étvágyat kívánok mindenkinek:
Korcsolán Orsolya